

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

**Práce Probační a mediační služby České republiky
s delikventní mládeží**

Bakalářská práce

Autor: Markéta Kojzarová
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Stanislava Svoboda Hoferková, Ph.D., LL.M.
Oponent práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Markéta Kojzarová

Studium: P17P0354

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Práce Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží**

Název bakalářské práce AJ: The work of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic with delinquent youth

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na práci Probační a mediační služby v České republice. Cílovou skupinou jsou mladiství a nezletilí pachatelé protiprávních činů, tuto problematiku upravuje zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Teoretická část práce charakterizuje probační a mediační službu, popisuje vybraná opatření ukládaná mládeži a charakterizuje cílovou skupinu. Empirická část práce mapuje práci probační a mediační služby s delikventní mládeží.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (Zákon o soudnictví ve věcech mládeže) MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2011. 344 s. ISBN 978-80-7367-825-8. ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. Probace a mediaci: možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Stanislava Svoboda Hoferková, Ph.D., LL.M.

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 13.2.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením Mgr. et Mgr. Stanislavy Svoboda Hoferkové, Ph.D. LL.M. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27. 4. 2020

Markéta Kojzarová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí mé práce Mgr. et Mgr. Stanislavě Svoboda Hoferkové, Ph.D., LL.M. za její cenné rady, vstřícné jednání a čas, který mi věnovala, dále celému středisku Probační a mediační služby Liberce za jejich ochotu a spolupráci. Také děkuji své rodině a svému příteli za jejich podporu a lásku.

Anotace

KOJZAROVÁ, Markéta. *Práce Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 63 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zaměřuje na práci Probační a mediační služby v České republice. Cílovou skupinou jsou mladiství a nezletilí pachatelé protiprávních činů – tuto problematiku upravuje zákon č. 218/2003 Sb. o soudnictví ve věcech mládeže. Teoretická část práce se věnuje základním pojmům, které jsou důležité pro pochopení daného tématu. Dále se práce zaměřuje na delikventní mládež, na její charakteristiku, typické znaky a projevy delikventního chování. Zároveň jsou zmíněny možné příčiny protiprávního chování mládeže. Teoretická část se také věnuje popisu vybraných opatření ukládaných mládeži. Třetí kapitola charakterizuje Probační a mediační službu a s tím související restorativní justici. V této kapitole je zmíněna i historie vzniku Probační a mediační služby, její cíle a jak Probační a mediační služba pracuje s mládeží, která se chová delikventně.

Empirická část práce mapuje práci Probační a mediační služby s delikventní mládeží a to prostřednictvím kazuistik klientů vybraného střediska, rozhovoru s probační úřednicí a analýzou dokumentů poskytnutých od Probační a mediační služby střediska Liberce. Pro výzkumné šetření je zvoleno pět výzkumných otázek, které jsou zodpovězeny v závěrech výzkumného šetření.

Klíčová slova: Probační a mediační služba, mládež, delikvence, kriminalita, opatření

Annotation

KOJZAROVÁ, Markéta. *The work of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic with delinquent youth*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 63 pp. Bachelor's Thesis.

This bachelor thesis focuses on the work of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic. The target group is adolescent and juvenile offenders – this issue is regulated by Act No. 218/2003 Coll. on judiciary in youth matters. The theoretical part of the thesis deals with basic terms, which are important for understanding the discussed topic. Furthermore, the thesis focuses on delinquent youth, their characteristics, and typical signs and manifestations of delinquent behavior. The possible causes of illegal behavior of the youth are also mentioned. The theoretical part also describes selected measures imposed on the youth. The third chapter characterizes Probation and Mediation Service and the related restorative justice. This chapter also discusses the history of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic, its goals, and how the Probation and Mediation Service works with delinquent youth.

The empirical part explores the work of the Probation and Mediation Service with delinquent youth through case reports of clients of the Liberec probation and mediation center, interview with a probation officer, and analysis of documents from the same center. Five research questions are chosen, which are answered in the conclusion of the empirical part.

Keywords: The Probation and Mediation Service, the youth, delinquency, criminality, measures

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 a č. 9/2020 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne 27. 4. 2020

Markéta Kojzarová

OBSAH

Úvod	9
1 Vymezení a charakteristika delikvence mládeže	11
1.1 Základní terminologie související s delikventní mládeží.....	11
1.2 Příčiny delikvence mládeže.....	13
1.3 Charakteristické znaky delikvence mládeže	18
1.4 Analýza trendů kriminality osob mladších 18 let	21
2 Opatření ukládána mládeži	23
2.1 Výchovní opatření ukládána mladistvým	23
2.2 Trestní opatření ukládána mladistvým	25
2.3 Ochranná opatření ukládána mladistvým.....	27
2.4 Opatření ukládána osobám mladším patnácti let	27
3 Probační a mediační služba ve vztahu k delikvenci mládeže	29
3.1 Vývoj Probační a mediační služby.....	29
3.2 Mediační činnosti	33
3.3 Probační činnosti	35
3.4 Práce Probační a mediační služby s delikventní mládeží.....	36
4 Výzkumné šetření zaměřené na práci Probační a mediační služby s delikventní mládeží	39
4.1 Cíl výzkumného šetření.....	39
4.2 Prezentace kazuistik	41
4.3 Závěry výzkumného šetření	50
Závěr.....	58
Seznam použitých zdrojů.....	60
Seznam příloh	64
Příloha A	65

Úvod

Bakalářská práce se věnuje práci Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží. Toto téma mě zaujalo zejména proto, neboť statistiky dokládají, že kriminalita mládeže má klesající charakter (Diblíková, 2019, s. 49). V souvislosti s tím jsem vykonala praxi v Probační a mediační službě ve středisku v Liberci. Díky tomu jsem měla možnost přímo spolupracovat s probační úřednicí, která má na starosti agendu mládeže a umožnila mi tak nahlédnout na roli a činnost Probační a mediační služby s mladými pachateli. Práce Probační a mediační služby mě zaujala natolik, že i uvažuji nad budoucím povoláním v této profesi. Cílem bakalářské práce je zmapovat práci Probační a mediační služby s delikventní mládeží. Zaměřím se na specifika práce a cíle Probační a mediační služby ve vztahu k mládeži. Zajímají mě i charakteristiky klientů vybraného střediska na základě jejich spisů a vývoj delikvence mladistvých na daném středisku.

Teoretická část bakalářské práce se na začátku věnuje vymezení základních pojmů, které budou dále v práci zmíněny. Vysvětlím termíny jako je mládež, trestný čin, provinění, čin jinak trestný, delikvence, kriminalita a další. Na toto téma naváží příčinami páchání protiprávního jednání mládeže, co nezletilé a mladistvé vedlo k delikvenci a jaké faktory mohou mít na toto jednání vliv. Mládež zároveň vykazuje jiné znaky páchání trestného činu, než dospělí pachatelé, proto se v další podkapitole věnuji právě charakteristickým znakům delikvence mládeže. Tedy jaké prvky se mohou často objevovat při páchání. Závěrem první kapitoly zmíním publikaci s názvem *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018* zpracovanou Institutem pro kriminologii a sociální prevenci vydanou v roce 2019. Vedoucí autorského kolektivu je Simona Diblíková. Následně se práce zabývá problematikou ukládání opatření mládeži podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Jednotlivé podkapitoly se věnují bližší charakteristice jednotlivých opatření. Stěžejní pro tuto práci jsou výchovná opatření, jelikož úzce souvisí s tématem bakalářské práce.

V další kapitole se zaměřím na vývoj a vznik Probační a mediační služby. Existují dva koncepty zacházení s pachateli – retributivní a restorativní justice. Činnost Probační a mediační služby se staví na principech restorativní justice, která je podrobněji charakterizována ve třetí kapitole. Postupně se práce dostává k popisu Probační a mediační služby. Věnuji se základním cílům této služby, pro koho je tato služba určena a jaký je její zásadní smysl. V další části přiblížím probační a mediační činnosti, respektive

průběh mediace a postup při probačním dohledu. Pro moji práci je důležité, jak pracuje Probační a mediační služba s delikventní mládeží. Díky absolvování praxe v Probační a mediační službě ve středisku Liberec, jsem mohla nahlédnout do interního materiálu Metodického standardu práce s mládeží vytvořeného Probační a mediační službou, kde je popsána tato specifická práce a zásady při práci s mládeží. Také zmíním aktuální projekt realizovaný Probační a mediační službou, který je přímo zaměřený na mládež.

Výzkumné šetření se zaměřuje na práci Probační a mediační služby s delikventní mládeží. Zmíním cíle a metody výzkumného šetření. Jako metody zkoumání využiji rozhovoru s probační úřednicí, kazuistiky klientů střediska Liberec a analýzu dokumentů. Zajímá mě specifická práce Probační a mediační služby s delikventní mládeží, jaká jsou úskalí při této práci, jaké faktory nebo motivy mohly vést vybrané mladistvé klienty na základě kazuistik k protiprávnímu jednání. V závěru práce zodpovím zvolené výzkumné otázky a výsledky výzkumného šetření.

1 Vymezení a charakteristika delikvence mládeže

Pro přiblížení a pochopení výrazu delikvence mládeže slouží následující kapitoly, které se nejprve zaměřují na základní terminologii vycházející z trestního zákoníku a zákonu o soudnictví ve věcech mládeže. Poté se práce věnuje zařazení delikvence a kriminality do vědního oboru a zároveň je vysvětlen rozdíl mezi těmito velice podobnými termíny. Nedílnou součástí této kapitoly je i podrobný popis znaků delikventní mládeže a možné příčiny, které mohou způsobovat a ovlivňovat delikventní chování mládeže. Závěrem se zabývám i *Analýze trendů kriminality v České republice v roce 2018*.

1.1 Základní terminologie související s delikventní mládeží

K důkladnému porozumění tématu bakalářské práce nejprve vyjmenuji a vysvětlím důležité pojmy z trestněprávního odvětví a z kriminologie, protože souvisí s danou problematikou.

Trestněprávní pojmy

Základní pojmy jsou vymezeny v trestním zákoníku (dále jen TZ) a v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen ZSVM). Trestný čin je popsán v § 13 odstavce 1 a 2 TZ jako: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný, a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti*“ (Zákon č. 40/2009 Sb.). Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Do přečinů spadají dle § 14 TZ všechny nedbalostní trestné činy a úmyslné trestné činy, kde je stanovena horní hranice trestu odnětí svobody do pěti let. Zločiny jsou pak všechny trestné činy, které nejsou podle TZ přečiny. Existují ještě zvlášť závažné zločiny, což jsou úmyslné trestné činy, které mají dolní hranici trestu odnětí svobody nejméně deset let. V § 22 TZ je vymezení pachatele trestného činu a rozumí se tím osoba, která svým jednáním naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho přípravy, pokud je trestná, či pokusem (Zákon č. 40/2009 Sb.). Na jedné straně je tedy pachatel a na té druhé musí být oběť. V § 2 zákona o obětech trestných činů se obětí myslí fyzická osoba, nikoliv právnická, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková či nemajetková újma nebo se pachatel na její úkor obohatil. Pokud oběti byla způsobena smrt trestným činem, za oběť se pak považují i osoby příbuzné (např.

sourozenec, osvojenec, manžel, registrovaný partner, aj.) (Zákon č. 45/2013 Sb.). Viktimologie je disciplína, která se zabývá oběťmi trestných činů, a v knize *Aplikované forenzní psychologie* od Ingrid Matouškové najdeme, co všechno tato poměrně nová disciplína zkoumá. Zabývá se psychologickými, biologickými a sociálními vlastnostmi obětí, vztahem mezi obětí a pachatelem, procesem viktimizace, pomoci obětí, viktimogenními situacemi, prevencí viktimizace aj. (Matoušková, 2013, s. 255).

Pokud trestný čin spáchá mladistvý, tak se jedná o provinění dle § 6 ZSVM. Čin jinak trestný pak označuje ty trestné činy, které jsou spáchány dítětem, které je mladší než 15 let. Za mládež se pokládají děti a mladiství dle § 2 ZSVM. Dítětem je podle ZSVM ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil 15. rok věku a tudíž není trestně odpovědný. Mladistvými se pak rozumí osoby, které v době spáchání provinění dovršily 15. rok a nepřekročily 18. rok svého věku (Zákon č. 218/2003 Sb.). Výše je vysvětlena mládež podle trestněprávní definice, ale jelikož je problematika mládeže záležitostí více vědních disciplín, existují i další možné definice. Z pohledu pedagogiky (Průcha, Walterová a Mareš, 2013, s. 157) je mládež popsána jako sociální skupina ve věku od 15 do 25 let, tito jedinci nejsou bráni jako děti, ale zároveň jim společnost nepřipsala roli dospělých. Sociálně-psychologické vnímání mládeže je spojeno s pubescencí (11. – 15. rok věku) a adolescencí (15. – 22. rok věku), kde hrají roli při ukončení adolescence především osobní autonomie jedince, ukončení vzdělání či získání práce (Smolík, 2010, s. 17). Pro moji práci je cílovou skupinou mládež podle definice trestněprávní. Za Orgány činné v trestním řízení se považují podle § 2 ZSVM: soudy pro mládež, státní zástupci a policejní orgány (Zákon č. 218/2003 Sb.).

Delikvence a kriminalita

Delikvence a kriminalita jsou sociálně patologické jevy. Sociální patologie je dle Fischera a Škody obor, jež se věnuje nezdravým, abnormálním a celkově nežádoucím jevům ve společnosti (Fischer a Škoda, 2014, s. 15). Za sociálně patologické jevy můžeme dále považovat například suicidální jednání, prostituci, násilí, agrese, různé typy závislostí (alkoholismus, tabakismus, workoholismus aj.), a tak dále. Delikvence a kriminalita jsou pojmy velice podobnými a v dalších odstavcích budou podrobně vysvětleny.

V knize *Základy kriminologie a trestní politiky* od Válkové a Kuchty a kol. (2012, s. 2) je podrobná definice pojmu kriminologie, která říká, že se jedná o vědu empirickou zkoumající kriminalitu, její příčiny, projevy a latenci, obět, pachatele, kontrolu kriminality i její prevenci. Samotná kriminalita je pak definována jako výskyty

chování, jež jsou v dané společnosti považovány za trestné, a tudíž jsou vymezeny a sankciovány v trestním zákoně (Fischer a Škoda, 2014, s. 169–170). Patří sem zjevná, ale i latentní kriminalita. Zjevná kriminalita (registrovaná) je dle Zapletala a Novotného tou kriminalitou, která vyšla najevo a je tudíž i evidována v oficiálních statistikách. Latentní (skrytá) kriminalita naopak nemůže být registrována v oficiálních statistikách, protože se o ni orgány činné v trestním řízení nedozvěděly. Základními ukazateli kriminality je její stav a struktura. Stav kriminality zastupuje základní kvantitativní charakteristiku, kterou lze vyvodit ze statistických údajů o kriminalitě. Vyjadřuje počet registrovaných trestných jednání, tudíž počty pachatelů trestné činnosti. Stav může být vyjádřen absolutními čísly (vypovídá o rozsahu kriminality) nebo indexy (úroveň nebo intenzita kriminality) (Novotný, Zapletal a kol., 2008, s. 47–59). Kvalitativní stránkou kriminality je především její struktura. Zapletal a Novotný se dále zmiňují, že struktura kriminality je určována širokou škálou charakteristik. Může se jednat například o vlastnosti oběti nebo pachatele (jakého jsou pohlaví, věku, vzdělání, socioprofesního postavení aj.), z jakých hlavních druhů a forem trestných činů se kriminalita skládá a v neposlední řadě i o územní rozložení kriminality (Novotný, Zapletal a kol., 2008, s. 59). Další pojem, který souvisí s kriminalitou, je její dynamika. Novotný se Zapletem říká, že dynamika (vývoj) kriminality charakterizuje trestnou činnost v pohybu a změně v určitém čase a na určitém území. V rámci dynamiky kriminality se zařazují i pojmy jako je tendence kriminality či trend kriminality, které označují výsledný poznatek analýzy dynamiky kriminality. Hovoří se pak o vzestupné či klesající tendenci (trendu), případně o stagnaci (Novotný a Zapletal, 2008, s. 65).

Nyní se přesunu k delikvenci. Matoušek a Matoušková charakterizují delikvenci jako: „*všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků*“ (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 311). Fischer se Škodou říká, že delikvence je tedy pojmem širším než kriminalita, protože zde jsou zahrnuty nejen činy týkající se kriminality, ale i přestupky a trestné činy spáchané osobami mladších 15 let (Fischer a Škoda, 2014, s. 170).

1.2 Příčiny delikvence mládeže

Co vede mladé jedince k páčání trestné činnosti, vysvětlím v následující kapitole. Příčiny delikvence mládeže jsou ovlivněny biologickými, psychologickými a sociálními faktory. Firstová poukazuje, že je potřeba věnovat se jednotlivým dispozicím mládeže,

které zásadně mohou ovlivňovat jejich socializaci a pozastavit se u těch faktorů, které při psychosociálním zrání jedinců mohou sehrát zvlášť různou roli (Firstová, 2014, s. 42).

Biologické faktory

Nejprve zmíním biologické faktory, které mohou mít vliv na delikventní chování. Bezpochyby sem spadá pohlaví. Ženy se dopouštějí kriminality a delikventního chování méně než muži (Fischer a Škoda, 2014, s. 171). Matoušková zmiňuje poměr delikvence chlapců vůči děvčatům, který se pohybuje mezi 3:1 až 9:1, což může být způsobeno větší tendencí k jejich přirozené agresivitě, vyšší brutalitou a riskováním, touhou po dobrodružství a snahou o prosazení se (Matoušková, 2013, s. 17). Další možnou příčinou podle Matouška a Matouškové je, že dívky jsou pod větší kontrolou ze strany rodičů a učitelů než jsou chlapci. Proto mají dívky i více možností vštípit si zábrany proti páchání trestné činnosti. Vazby dívek se orientují více na rodinu než na vrstevnickou skupinu, na kterou se váží spíše chlapci. Tyto odlišnosti jsou ale dány zejména společností a kulturou (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 33).

Novotný a Zapletal věnují značnou pozornost nejenom biologickým předurčenostem, které mají vliv na duševní život jedince, ale i biologickým anomáliím či rozdílnostem poznamenávající vzhled člověka nebo jeho zdravotní stav. A kvůli těmto odlišnostem může být jedinec vyřazen ze spousty aktivit svých vrstevníků, především u mládeže je časté, že je pro svůj vzhled či fyzický stav zesměšňován. Tito jedinci se kvůli své frustraci uzavírají do sebe, a aby naplnili své potřeby, tak se mnohdy uchylují ke kriminálnímu jednání. Za biologické determinanty je považována i různá reakce na drogy a alkohol. Mladí jedinci často neznají svoji reakci na požití alkoholu, a proto jsou i zaskočení ztrátou kontrolních mechanismů jejich chování. Odezvou na alkohol může být u některých jedinců i fyzická nebo verbální agresivita, která má vliv na vznik delikventního jednání mládeže. V dnešní době se také urychluje biologické zrání jedinců, které přichází do konfliktu s jejich sociální a psychickou nezralostí. Proto si mladé osoby často neuvědomují vlastní fyzickou sílu a nejsou schopni tlumit své sexuální potřeby. V souvislosti s touto problematikou se hovoří o tzv. faktoru akcelerace (Novotný a Zapletal, 2008, s. 466–467).

Psychické faktory

Psychické faktory, které zapříčiňují delikventní chování mládeže, jsou popsány Novotným a Zaplalem. Jedním ze zásadních vlivů na chování mládeže je jejich temperament, motivace k určitému konání či opomenutí a rozumové schopnosti neboli

intelligence (Novotný a Zapletal, 2008, s. 467). Temperament je přítomný od raného stádia života jedince a je považován za vrozený, ale nemá psychický obsah, zároveň ovlivňuje rychlost paměti, myšlení, pohyblivost vnitřního prožívání a hloubku a střídání citů, výrazovost a mimiku (Hartl a Hartlová, 2010, s. 590). „*Vyšší pravděpodobnost k poruchám chování, tedy k delikvenci, má jedinec s cholerickým laděním (emočně labilní extrovert). Je silně vzrušivý, má sklon k výbuchům hněvu a k agresí, těžko se ovládá a reaguje často impulzivně a nerozvážně*“ (Fischer a Škoda, 2014, s. 172). Delikvence mládeže je též spojována s intelektovou kapacitou, jelikož nedelikventní jedinci mají častěji vyšší úroveň intelektových dispozic. Kvůli nižšímu intelektu mohou být mladí jedinci i lehce ovlivnitelní, což může vést k jejich svedení ke kriminálnímu jednání (Novotný a Zapletal, 2008, s. 467).

Sociální faktory

Sociální faktory mohou také ovlivňovat a působit na případnou delikvenci mládeže. Mezi tyto sociální faktory patří zejména rodina, škola, vrstevnické skupiny, ale i média. Na dalších řádcích je vysvětleno, jakým způsobem mohou jmenované faktory ovlivnit delikventní chování mladých osob.

Rodina je pokládána za zásadního činitele, jenž svým selháváním může umožnit trestní jednání mládeže (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 37). Dále Novotný se Zapletalem (2008, s. 468) poukazují na významnost rodiny při primárním formování jedince a při jeho socializaci. Zároveň je rodina první sociální skupinou, se kterou se jedinec setkává, proto je důležité neopomenout jeho potřeby a poskytovat mu ochranu. Všechny funkce rodiny jsou velice důležité, a jejich opomíjení může vést k rozvoji delikvence (Fischer a Škoda, 2014, s. 172). Můj názor se naprosto ztotožňuje s těmito autory. Vliv rodiny rovněž považuji v otázkách socializace za naprosto zásadní. Pokud rodina v jakémkoliv směru selhává v plnění rodinných funkcí, je mnohdy opodstatněné, že děti z takové rodiny budou v sociálních otázkách selhávat také. „*Antikriminogenní vývoj dítěte bývá spojován s konstelací emotivně vřelého a stabilního rodinného zázemí, jež je kombinováno s otevřeností vůči vnějšímu světu*“ (Novotný a Zapletal, 2008, s. 468). Povaha takového rodinného zázemí je ovlivněna jejím vznikem, což souvisí s připraveností nebo nepřipraveností na rodičovství. Příčinou nepřipravenosti může být například vstoupení do manželství po velmi krátké známosti či vznik rodiny na základě neplánovaného těhotenství. Tito rodiče nemusí mít ujasněné představy o výchově dítěte, což může mít za následek rozvoj delikventního jednání mladé osoby. Pokud je dítě

nechtěné, již před narozením je ovlivňováno duševní nepohodou matky a následně je vychováváno v prostředí, které je neklidné a neustálé. Nepřítomnost jednoho z rodičů také působí na sociální vývoj jedince, a častá delikvence mládeže je spjata právě s touto ztrátou rodičovského vzoru. Pro delikventní mládež je i příznačné, že jejich život v rodině není úplně radostný a šťastný a to z důvodu rodinných konfliktů nebo rozchodů rodičů. Dítě se pak dostává do pozice buď nemilovaného a ignorovaného jedince, nebo do role jedince, jež je přehnaně opečovávaný a rozmazlený. Důsledkem je strhnutí pozornosti dítěte na sebe, ať už zlobením či provokováním, nebo snahou se vyprostit z přehnané péče rodiče. U mládeže, která se chová delikventně, je občas spatřováno i výchovné zanedbávání ze strany rodičů. Toto zanedbávání je zapříčiněno například neplněním rodičovských povinností nebo přehnanou ekonomickou aktivitou, která rodičům nedovoluje věnovat pozornost a čas socializaci dítěte. Rodiče se pak snaží dětem vynahradit toto strádání hmotnými předměty. Děti ale pocítují nedostatek pozornosti a lásky od rodičů, a často důsledkem všech možných dárek považují vlastnictví hmotných statků jako měřítko hodnoty člověka. Právě díky těmto postojům děti začínají páchat trestnou činnost. V neposlední řadě hrají obrovskou roli sociálně patologické jevy v dané rodině, které mnohdy zapříčiňují delikventní chování. Patří sem například alkoholismus, prostituce, toxikomanie, negativistický přístup k práci a životu, nezaměstnanost a tak dále (Novotný a Zapletal, 2008, s. 470–472).

Firstová uvádí, že škola je výchovným prostředím, které formuje osobnost jedince a snaží se o rozvoj jeho individuálních osobnostních dispozic. Zároveň škola patří k významným socializačním činitelům a podílí se na vytvoření postojů a hodnot mladých osob. Učitel hraje významnou roli při získávání pozitivního vztahu dítěte ke školnímu prostředí, a jeho vztah s žáky je taktéž velice důležitý. Pokud je narušen tento vztah mezi učitelem a žákem, může dojít k rozvoji sociálně patologických jevů. Kvůli narušenému vztahu učitele a žáka, ať už přehnaným upřednostňováním nebo naopak zavrhováním některých dětí, může dojít i k ovlivnění vztahů mezi vrstevníky. Děti, které se odlišují od normy, nebývají ve třídním kolektivu oblíbené (například hendikepované děti, děti trpící syndromem ADHD, děti se specifickou poruchou učení, příslušníci etnických menšin aj.). Kvůli své neoblíbenosti ve školním prostředí se pak jedinci mohou uchýlovat k delikventnímu chování (Firstová, 2014, s. 96–97). Dle Novotného a Zapletala vlivem špatné atmosféry ve škole dochází často k záškoláctví mládeže a v kriminologických

výzkumech se uvádí, že záškoláctví je startem kriminálního jednání (Novotný a Zapletal, 2008, s. 474).

Dle Matouška a Matouškové je pro děti, které vyrůstají v dysfunkční rodině, nesmírně důležitá vrstevnická skupina. Skupina, která se chová delikventně, vzniká nejčastěji z podskupin mladých jedinců, kteří se znají z jedné instituce. Delikventní skupina si vytváří vlastní hodnoty a vymkne se z mechanismů sociální kontroly (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 83). Zapletal s Novotným se zmiňují v souvislosti s vrstevnickou skupinou o odmítnutí nebo vyloučení z nějaké skupiny. Odmítavé chování vrstevnické skupiny může způsobit sociální izolaci mladého člověka a zároveň vzrůstá nebezpečí asociálního vývoje tohoto jedince. Skupina také působí na členy svým silným kolektivním nátlakem, kdy jedinci často jednají neuváženě a plní příkazy. V dospívání jsou některé trestné činy páchané pod vlivem opačného pohlaví. Zejména dívky jsou často faktorem pro delikventní chování chlapců, kteří touží po jejich pozornosti a zájmu (Novotný a Zapletal, 2008, s. 476).

Volný čas patří též k sociálním faktorům, které zapříčiňují delikvenci. U delikventních jedinců je příznačné, že trávili svůj volný čas nevhodně (Fischer a Škoda, 2014, s. 175). Firstová uvádí, že za negativní formy prožívaného volného času je například návštěva barů, heren, restauračních zařízení a bezcílné potulování se po okolí. Ovšem častým faktorem vzniku kriminálního jednání je i nuda. Právě z nudy se mládež snaží nějakým způsobem zabavit, ale mnohdy se zabavuje prostřednictvím delikventní činnosti (Firstová, 2014, s. 103).

Vliv médií má bezpochyby vliv na socializaci dětí. Matoušek a Matoušková zmiňují televizi Nova, a jaké negativní jevy způsobuje. Jednak zlehčuje a samoučelně zobrazuje násilí, vulgárně zobrazuje sex a lidská těla, která snižují lidskou důstojnost, dále se zaměřuje na agresivitu orientovanou proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnickým či jiným skupinám a dává špatný příklad, který ohrožuje psychický, morální a sociální vývoj mládeže. Televizní programy, kde je obsaženo násilí, oslabují citlivost na násilí, s nímž se člověk setkává ve skutečném světě. Věrní diváci televizních programů často ztrácí kontakt s reálným světem a zároveň je pro ně čím dál obtížnější rozeznat, co je možné a co nemožné. Děti, které nejsou dostatečně vychovávány příslušnými osobami, se často stávají jedinci vychovávanými televizí a přebírají z ní různé druhy chování (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 101–104). V dnešní době je znám pojem pondělní syndrom a označuje dle Matouška a Matouškové: „*zvýšenou agresivitu*

děti ve školkách a ve školách, která je oprávněně vykládána jako odreagovávání agresivity, již se děti nabyly během víkendu z televize“ (Matoušek a Matoušková, 2011, s. 103). Nejenom televize má vliv na dnešní děti, ale i internet. Internet obsahuje nespočet informací, nespočet videí a spoustu zábavy. Zároveň je všechna prezentace násilí a pornografie přístupná mladým osobám. V tomto ohledu náleží dle mého názoru kontrola užívání internetu ze strany rodičů, včetně včasného určení pravidel. Pravidla rodiny jsou totiž podstatou zdravého fungování.

Všechny výše uvedené faktory mají vliv na delikvenci mládeže. Závěrem této kapitoly shrnu podle Kuchty a Válkové (2012, s. 337–338) příčiny vzniku či rozvoje delikventního chování. Jsou to tedy:

- individuální zvláštnosti podmíněné geneticky, chorobou, duševní poruchou či osobnostními předpoklady;
- poruchy socializace kvůli negativnímu působení sociálního prostředí;
- psychické odlišnosti podmíněné věkem, vliv vrstevnického kolektivu;
- demografické faktory;
- společenské změny hodnotových orientací;
- sociálně patologické jevy.

1.3 Charakteristické znaky delikvence mládeže

Delikventní chování mládeže je v mnoha ohledech odlišné od dospělých pachatelů. Proto se nyní práce věnuje specifickým znakům a projevům delikventního jednání mládeže. Kuchta s Válkovou se podrobně věnují struktuře kriminality mládeže, zjišťují, že u mladistvých a nezletilých jednoznačně převažují méně závažné majetkové trestné činy (eventuálně činy jinak trestné), především krádeže. Na druhou stranu velmi závažné formy kriminality jako například vražda či znásilnění se v této věkové kategorii objevují poměrně zřídka (Kuchta a Válková, 2012, s. 326).

Publikace s názvem *Kriminologie* od Zapletala a Novotného udává příznačnou charakteristiku delikventního chování mládeže. Autoři v knize zmiňují nejprve nedostatečnou plánovitost přípravy trestného činu, která přispívá k objasnění a zjištění pachatele trestné činnosti. Patří sem například náhodná volba místa spáchaného deliktu, použití nevhodných nástrojů při páčání trestné činnosti, nedokonalé ukrytí jejich stop, špatné načasování, často u mladších pachatelů hraje roli i touha po nějaké akci

či po dobrodružství. Mnohdy mládež jedná vzpourou proti světu dospělých, chybí jim životní zkušenosti, a proto je jejich jednání často nepatřičné a nevhodné. Uspokojování jejich potřeb je někdy tak moc důležité, že nejsou schopni počkat nebo se částečně svých potřeb vzdát, což vede k okamžité akci pro splnění svých záměrů (Novotný a Zapletal a kol., 2008, s. 458–459).

Dalším rysem trestné činnosti dle Novotného a Zapletala jsou určité emoce, které v daný okamžik ovlivňují racionální myšlení mladých pachatelů. U mládeže se můžeme setkat i s brutalitou mířenou proti věcem, ale i lidem, která je často neadekvátní (například brutální násilí vůči postiženému, vůči bezdomovci aj.). K dosažení atraktivních věcí ve světě mladých se vlivem obrovské a měnící nabídky hmotných statků mládež pokouší získat tyto předměty nelegální cestou (krádeže aut, kol, léků, oblečení, elektronických přístrojů, atd.). Trestná činnost mládeže je také často páchaná pod vlivem návykové látky či pod vlivem asociálních či antisociálních módních životních stylů. „*Pro delikventní mládež je toto nebezpečí obzvláště velké a příznačné, neboť nedozrálí jedinci nedovedou často posoudit dlouhodobost následků experimentování s asociálním chováním, které se postupně mění v psychickou či dokonce fyzickou závislost a determinuje možnosti jejich budoucího života*“ (Novotný a Zapletal a kol., 2008, s. 458–462).

Dalším znakem je, že mladí lidé se čím dál častěji zapojují do kriminality dospělých, protože za svou účast při trestné činnosti ve zločinecké skupině dostanou nějakou atraktivní odměnu. K této činnosti patří například pouliční prodej drog, krádeže v obchodech, hlídky při trestné činnosti dospělých, či jsou tzv. bytoví tipaři. Pro velkou část delikventní mládeže je dále typický vandalismus a šikanování (Novotný a Zapletal, 2008, s. 461). Vandalismus je iracionální jednání s cílem dosáhnout vlastního potěšení či odreagování se prostřednictvím ničení materiálních a duchovních hodnot kultury (např. poškozování telefonních budek, ničení autobusových zastávek, nápisy na zdech atd.). Toto jednání nemá žádný racionální smysl (Fischer a Škoda, 2014, s. 56). Šikana je pak cílené a opakované jednání s cílem ublížit jedinci, ohrožit ho, ponížit ho a zastrašovat ho, přičemž tato oběť není schopna se účinně bránit (Matoušková, 2013, s. 237).

Mládež dle Zapletala a Novotného také často nebezpečně směřuje k extremistickým hnutím a dalším znakem bezpochyby je, že mládež páchá trestnou činnost se svými vrstevníky ať už ve dvojicích nebo ve skupině. Díky větší skupině se pak jednotlivá zodpovědnost jejich členů rozplývá a tím mají i menší zábrany. Souvisí s tím ale i snaha

na sebe upozornit či zalíbit se ostatním. Mládež se v dnešním světě také stává obětí virtuální reality. Riziko je spatřováno v tom, že mladí jedinci přebírají životní zkušenosti z počítačových her, moderních pohádek, ze světa pornografie a od masmédií, a je pro ně pak obtížné rozeznat rozdíly mezi realitou a fikcí. Často jediným jejich společníkem jsou počítačové programy a aplikace, se kterými jsou stále v přímé interakci, ale zároveň je opomíjen lidský kontakt a společenské vazby. Pro dnešní mladistvé pachatele je i časté jejich brzké zahajování sexuálního života a promiskuitní životní styl, což souvisí zejména s mravnostní kriminalitou s trestným činem pohlavního zneužívání. S tímto tématem i souvisí fakt, že děti a mladiství mají podíl na homosexuální a heterosexuální prostituci. Mládež má také díky své neopatrnosti, nezkušenosti či experimentování podíl na zakládání požárů a výbuchů, což vede k obrovským materiálním škodám. Mladí jedinci často i nahlašují vymyšlené situace nějakého ohrožení prostřednictvím anonymních telefonátů, například bomby v budovách, komplikace v dopravě a další (Novotný, Zapletal, 2008, s. 461–464).

Rysy, jež jsou odpovídající mladistvým delikventům, jsou upraveny i v knize *Aplikované forenzní psychologie* od Matouškové (2013, s. 16–17). Autorka zde zmiňuje, že znakem jejich delikventního jednání je hlavně jejich kritika vůči okolnímu světu, rodičům a učitelům, těžko se vyrovnávají s pomocí od rodičů, neposlouchají autority, dávají přehnaně najevo své emoce, chtějí jednat jako samostatné osoby a mají hrubé vyjadřování.

1.4 Analýza trendů kriminality osob mladších 18 let

Stav a dynamiku kriminality mladých osob nalezneme v publikaci vydanou Institutem pro kriminologii a sociální prevenci. Jedná se o publikaci s celým názvem *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018* zpracovanou JUDr. Simonou Diblíkovou a kolektivem. Dle mého názoru se jedná o velice zajímavé a přínosné dílo, kde se dozvíme statistiky a aktuální informace o trendech kriminality v České republice v roce 2018, o trestní a sankční politice v České republice v letech 2008 až 2018, o trestné činnosti cizích státních příslušníků na území České republiky, o organizovaném zločinu v České republice v roce 2018, o vývojových trendech výkonu trestu odnětí svobody nepodmíněně v letech 2008–2018, o datech obětí trestné činnosti a v neposlední řadě – pro tuto práci velice důležitou analýzu trendů kriminality osob mladších 18 let, které se nyní budu více věnovat a informovat o vývoji kriminality mladistvých a osob mladších 15 let.

Diblíková a kolektiv zmiňují, že úroveň registrované kriminality mládeže má za posledních 20 let klesající charakter, což v dalších řádcích rozvedu přesnými počty. Přičemž ve srovnání s minulými lety se kriminalita mládeže objevuje zhruba na srovnatelné rovině, ale též dle výzkumů dodávají, že mírně rostou počty činů jinak trestných. Celkově v roce 2018 podle údajů policejní statistiky spáchali mladiství dohromady 2 656 provinění, kdežto v roce 2008 se jednalo až o 7 728 provinění. Děti mladší 15 let v roce 2018 spáchaly 1 334 činů jinak trestných, přičemž v roce 2008 se jednalo o 2 783 činů jinak trestných (Diblíková a kol., 2019, online, s. 50–51). Tyto údaje tedy dokazují, že kriminalita mládeže má klesající křivku.

Zároveň bych chtěla v dalších řádcích zmínit pro orientaci a představu počty spáchaných trestných činů mládeže (viz tabulka č. 1), tedy jaká kriminalita dominuje a která je zastoupena nejméně. Mezi majetkové trestné činy spadají nejčastěji například krádeže, mezi násilnou kriminalitu spadají kupříkladu loupeže, úmyslné ublížení na zdraví, vraždy a k mravnostním trestným činům spadá například pohlavní zneužití či znásilnění. U trestného činu pohlavního zneužití mladých pachatelů je velká latence. Diblíková též poukazuje na to, že zmíněná latence se objevuje zejména v případech, kdy dochází k zakázané souloži mezi partnery, jejichž věk se pohybuje v blízkosti 15. roku věku. Mladí lidé totiž často neakceptují tento zákon (Diblíková a kol, 2019, s. 57).

Tabulka č. 1: **Celkové počty majetkových, násilných a mravnostních trestných činů mládeže v letech 2016-2018**

	rok 2016		rok 2017		rok 2018	
Pachatelé	mladiství	děti mladší 15 let	mladiství	děti mladší 15 let	mladiství	děti mladší 15 let
majetkových trestných činů- celkem	1042	586	1026	729	865	621
násilných trestných činů- celkem	532	385	509	400	613	387
mravnostních trestných činů- celkem	229	177	274	160	277	189

Zdroj: Diblíková a kol., 2019, online, s. 52–57

Z výše uvedené tabulky č. 1 zjišťujeme celkové počty spáchaných majetkových, násilných a trestných činů mladistvými a dětmi mladšími 15 let v letech 2016, 2017 a 2018. Podle tabulky je zřejmé, že největší převahu má majetková kriminalita mládeže, za ní následuje násilná kriminalita a nejmenší podíl má kriminalita mravnostní.

2 Opatření ukládána mládeži

Tato část se věnuje opatřením, která jsou ukládána mládeži. Kapitola je důležitá zejména proto, že jedním z úkolů Probační a mediační služby je právě kontrola nad výkonem uloženého opatření. Proto v dalších podkapitolách jsou jednotlivá opatření vyjmenována a vysvětlena. Opatření může být uloženo mladistvým nebo dětem mladším patnácti let. Mladistvému lze podle § 10 ZSVM uložit trestní, ochranná a výchovná opatření. Základním cílem a účelem těchto opatření je zamezit dalšímu páčání provinění a ochránit mladistvého před škodlivými vlivy za pomoci vytvoření podmínek pro duševní a sociální rozvoj (Zákon č. 218/2003 Sb.). Poté se práce přesouvá k opatřením, které lze uložit osobám mladším 15 let.

2.1 Výchovná opatření ukládána mladistvým

Prvně se budu věnovat výchovným opatřením, která se ukládají mladistvým. Pro tuto bakalářskou práci jsou stěžejní kvůli jejímu zaměření. V § 15 ZSVM nalezneme podrobnosti týkající se tohoto opatření. Výchovná opatření se mohou ukládat mladistvým například při podmíněném upuštění od trestního opatření nebo při upuštění od trestního opatření. Zároveň výchovné opatření může být ukládáno vedle uloženého trestního či ochranného opatření, přičemž lhůta pro uložení tohoto opatření je maximálně 3 roky. Výchovné opatření může uložit soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce se souhlasem jedince, proti kterému se řízení vede, a je možno uložit toto opatření během trestního řízení až do jeho pravomocného skončení. V tomto čase má mladistvý právo kdykoliv se odvolat prohlášením zaslaným soudu pro mládež, a v přípravném řízení státnímu zástupci, jež vede dané řízení (Zákon č. 218/ 2003 Sb.). Patří sem podle § 15 ZSVM odstavce 2 (Zákon č. 218/ 2003 Sb.):

- a) dohled probačního úředníka;
- b) probační program;
- c) výchovné povinnosti;
- d) výchovná omezení;
- e) napomenutí s výstrahou.

Dohled probačního úředníka

Dohled probačního úředníka je popsán v § 16 ZSVM jako: „*Dohledem probačního úředníka se rozumí pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj, kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem*“ (Zákon č. 218/2013 Sb.). V komentovaném zákonu o soudnictví ve věcech mládeže autoři zmiňují, že probační úředník má dvě základní funkce: kontrolování chování mladistvého a poskytnutí pomoci s odborným vedením (Šámal a kol., 2004, s. 217).

Probační program

Probačnímu programu se věnuje § 17 ZSVM. Jedná se o program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program věnující se obecně prospěšné činnosti, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení osobnosti a sociálních dovedností mladistvého. Cílem těchto programů je zamezení dalšího protiprávního jednání mladistvého a urovnání vztahu mezi ním a poškozeným. Probační program musí být schválen ministrem spravedlnosti a následně je zapsán v seznamu probačních programů řízeného Ministerstvem spravedlnosti (Zákon č. 218/2003 Sb.). Probačnímu programu se věnují specifitěji v empirické části, kde zmiňují organizaci Maják, který zprostředkovává Probační a mediační službě (dále jen PMS) střediska Liberce její probační programy.

Výchovné povinnosti

Výchovné povinnosti podle § 18 ZSVM může uložit soud pro mládež anebo státní zástupce v přípravném řízení. Mezi výchovné povinnosti patří: bydlení s rodiči nebo s jiným dospělým, který je odpovědný za výchovu, jednorázově nebo ve splátkách zaplatit určitou peněžitou částku (na pomoc obětem trestných činů), vykonání bezplatně a ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost (může být uložena maximálně na 4 hodiny denně, 18 hodin týdně a 60 hodin celkově), usilování o vyrovnání se s poškozeným, nahrazení škodu způsobenou svým proviněním, podrobení se léčení závislosti na návykových látkách (nejedná se o ochranné léčení nebo zabezpečovací detenci podle TZ), účastnění se ve volném čase vhodného programu sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutického, vzdělávacího, doškolovacího, rekvalifikačního, nebo jiného programu sloužící k rozvoji sociálních

dovedností a osobnosti mladistvého (nejedná se o probační program). V ukládání výchovných povinností je přihlíženo ke zdravotní způsobilosti mladistvého (Zákon č 218/2013 Sb.).

Výchovná omezení

Mezi výchovná omezení podle § 19 ZSVM patří: nenavštěvování určitých akcí, zařízení nebo jiných pro mladistvé nevhodných prostředích, nestýkání se s určitými osobami, nezdržování se na určitém místě, nepřechovávání předmětů, které by mohly sloužit k páčání dalších provinění, neužívání návykových látek, neúčastnění se hazardních her, sázek, a hraní na výherních hracích přístrojích, jedinec nemění své místo pobytu bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi a nemění svoje zaměstnání bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi (Zákon č. 218/ 2013 Sb.). Herich ve sborníku příspěvků ke kriminologickým dnům uvádí, že u omezení je předpokládána a skutečně nutná vyšší potřebnost kontroly jednotlivých opatření, proto je zejména dobré využít při jeho uplatňování PMS, a to nejen v přípravě daného omezení, ale i při dohledu nad jejím výkonem. Dále zmiňuje, že omezení mohou pomoci k žádoucí změně a uvědomění si svého nevhodného chování (Herich, 2015, s. 136).

Napomenutí s výstrahou

Dle § 20 ZSVM soud pro mládež či státní zástupce mladistvému v přítomnosti zákonného zástupce nebo opatrovníka důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na důsledky, které mu hrozí v případě, že by nadále páchal trestnou činnost (Zákon č. 218/2003 Sb.). Herich zároveň uvádí ve svém příspěvku ke kriminologickým dnům, že je dobré napomenutí uskutečnit na neutrální půdě, tudíž například na středisku PMS nebo na oddělení pro sociálněprávní ochranu dětí (Herich, 2015, s. 137).

2.2 Trestní opatření ukládána mladistvým

Trestní opatření zmíním pouze okrajově, jelikož se nejedná o hlavní zaměření této bakalářské práce. Pokud se mladistvý dopustí provinění, může mu soud pro mládež podle § 24 ZSVM (Zákon č. 218/2013 Sb.) uložit tato trestní opatření:

- a) obecně prospěšné práce: ukládají se ve výměře 50 až 150 hodin a nesmí ohrožovat zdraví, bezpečnost nebo mravní vývoj mladistvého;
- b) peněžitě opatření: spočívá v denní sazbě nejméně 100 Kč a nejvíce 5 000 Kč v rozmezí od 10 do 365 dnů, zároveň může být uloženo, je-li mladistvý

výdělečně činný nebo splňuje majetkové poměry pro uložení takového opatření;

- c) peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu: soud pro mládež může podmíněně odložit výkon peněžitého opatření a zároveň stanovuje zkušební dobu až na 3 roky, při které má mladistvý vést řádný život;
- d) propadnutí věci;
- e) zákaz činnosti: horní hranice sazby zákazu činnosti nesmí převyšovat 5 let, zároveň nesmí být uložen, pokud by se jednalo o překážku k přípravě na výkon jeho povolání;
- f) vyhoštění: ukládá se ve výměře 1 až 5 let za podmínek stanovených v TZ;
- g) domácí vězení: horní hranice sazby domácího vězení ukládaná pro mladistvé nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v TZ;
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce: horní hranice sazby zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce nesmí převyšovat 5 let;
- i) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení): soud pro mládež stanoví zkušební dobu na 1 až 3 léta;
- j) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem: soud pro mládež stanovuje zkušební dobu na 1 až 3 léta;
- k) odnětí svobody nepodmíněně: sazba trestu odnětí svobody se snižuje u mladistvých na polovinu sazeb uvedených v TZ. Pokud mladistvý spáchal provinění, za které se ukládá výjimečný trest podle TZ a způsob jeho provedení je zavrženíhodný, může soud pro mládež uložit odnětí svobody na 5 až 10 let.

Trestní opatření uložené podle tohoto zákona v návaznosti na trestní zákoník musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého a výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost (Zákon č. 218/2013 Sb.).

2.3 Ochranná opatření ukládána mladistvým

Ochranné opatření též zmíním jen okrajově. Mezi základní cíle ochranných opatřeních § 21 ZSVM patří jednak chránit společnost před pácháním provinění mladistvými, tak i kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého jedince. Do těchto opatření spadá:

- a) ochranná léčení: ukládají se podle TZ;
- b) zabezpečovací detence: ukládá se podle TZ;
- c) zabrání věci: ukládá se podle TZ;
- d) zabrání části majetku: ukládá se podle TZ;
- e) ochranná výchova: soud pro mládež může uložit mladistvému ochrannou výchovu, jestliže není o jeho výchovu řádně postaráno, dosavadní výchova byla zanedbána a prostředí, v němž mladiství žije, neposkytuje záruku řádné výchovy a ani nepostačuje uložení výchovného opatření. Také může být uložen dětem, pokud spáchaly zvlášť závažný čin, mladistvým, jestliže ochranná výchova splní dle soudu lépe svůj účel než uložení trestního opatření k odnětí svobody (Zákon č. 218/2013 Sb.).

Ochranná výchova je ukládána mládeži do diagnostického ústavu, do dětského domova se školou, nebo do výchovného ústavu pro mládež. Tato zařízení však skrývají nedostatky či rizika spojené s citovým strádáním dětí, které potřebují lásku a péči. Ale z důvodu časového vytížení zaměstnanců a jejich střídání se u dětí, tyto potřeby prakticky nejde naplňovat. Dalším nedostatkem může být absence druhého pohlaví, šikana nebo i ztráta soukromí.

2.4 Opatření ukládána osobám mladším patnácti let

Jak jsem již první kapitole vysvětlila, dítě mladší než 15 let není trestně odpovědné. Pokud však spáchá čin jinak trestný, soud pro mládež mu může uložit níže vypsané opatření podle § 89 ZSVM:

- a) výchovnou povinnost;
- b) výchovné omezení;
- c) napomenutí s výstrahou;
- d) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče;

- e) dohled probačního úředníka;
- f) ochrannou výchovu;
- g) ochranné léčení (Zákon č. 218/ 2003 Sb.).

Z výše uvedeného výčtu je zjevné, že některá opatření jsou shodná s opatřeními, která lze uložit mladistvému. Osobám mladším 15 let nelze uložit například probační program nebo výkon zabezpečovací detence. Avšak je patrné, že i osoby, které nedovršily 15. rok života, jsou nějakým způsobem postihnuty.

3 Probační a mediační služba ve vztahu k delikvenci mládeže

Tato kapitola je velice důležitá pro bližší pochopení bakalářské práce a je zásadní pro empirickou část, která se přímo zaměřuje na práci Probační a mediační služby (dále jen PMS). PMS je stavěna na principu restorativní justice, a proto se zpočátku věnuji vysvětlení tohoto pojmu. Poté popisuji, jak vznikla PMS ČR a jak se postupně vyvíjela v podobu dnešní. V dalších kapitolách vysvětlím základní činnosti PMS. Závěrem přiblížím práci PMS s delikventní mládeží, jelikož je odlišná od práce s dospělými pachateli trestných činů, a zmíním projekt PMS zaměřený na delikventní mládež.

Restorativní justice

Ještě před samotnou kapitolou o PMS je potřeba zmínit restorativní justici, kterou jsem již výše zmínila. Pojem restorativní justice je dle Karabce chápán jako koncept zacházení s pachateli. Tento koncept se staví proti klasické „retributivní“ trestající justice, kde trest je považován za přirozený důsledek kriminálního jednání. Trestající justice je tedy představována zejména výkonem trestu odnětí svobody (Karabec, 2003, s. 8). Proto je tu na druhé straně již zmíněná, restorativní justice, která je realizována prostřednictvím odklonů v trestním řízení a alternativními tresty. Nejvýstižnější definicí restorativní justice najdeme dle mého názoru u Howarda Zehra. Ten uvádí, že: *„Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestným činem a usiluje o zohlednění potřeb poškozeného, dále podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení“* (Zehr, 2003, s. 17). Právě činnost PMS je stavěna na restorativní justici.

3.1 Vývoj Probační a mediační služby

Zákon, který upravuje PMS, se celým názvem označuje jako zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě). Dne 1. 1. 2001 nabyl tento zákon účinnosti a tím byla i založena PMS v ČR (Zákon č. 257/2000 Sb.).

Nyní se již přesunu k vývoji PMS, jelikož to shledávám jako důležité téma. Štern, Ouředníčková a Doubravová se podrobně věnují historii PMS, kterou rozdělují na dvě období: období do roku 1989 a období po roce 1989. Československo před rokem 1989

bylo zaměřeno zejména na represivní systém v trestání delikventů. Přesto v tomto období nalezneme právníky, kriminology a penology, kteří usilovali o změny v tehdejší trestním systému orientovány zejména na sociálně-výchovnou oblast při práci s pachateli trestných činů. V letech 1968–1971 vzniklo experimentální středisko postpenitenciární péče ve spolupráci Výzkumného ústavu kriminologického a Národního výboru hlavního města Prahy. Toto středisko vzniklo a pracovalo v rámci projektu *Výzkum faktorů recidivy*. Cílem projektu bylo v podmínkách velkého města ověření metod práce se sociálně nepřizpůsobivými lidmi a s propuštěnými osobami z výkonu trestu. Důsledkem bylo zahájení uplatňování nové profese sociálních kurátorů, kteří začali působit v dalších městech tehdejšího Československa. O pár let později tak vznikají tzv. kurátoři pro mládež, kteří se orientují hlavně na kontrolu chování. Až kolem 80. let 20. století se věnují nejenom kontrole, ale i pomoci mladistvým, proti kterým bylo vedeno trestní stíhání a zároveň pomoci jejich rodinám. Další změnou bylo zařazování sociálních pracovníků ve vězeňství. Věnovali se zejména udržování kontaktu odsouzeného s jeho rodinou a sociálním prostředím a připravování odsouzeného na odchod z vězení. Všechny změny byly provedeny především na základě zkušeností ze zahraničí. Avšak vlivem tehdejší politické situace v roce 1968 byly zastaveny některé projekty týkající se změn v trestním systému, například i návrh na zřízení probačních center. Nutno zmínit i osobnost trestního práva a trestní politiky, který byl důležitou osobou tehdejší doby, jedná se o profesora JUDr. Ota Novotného (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010, s. 10–11).

Dle Šterna, Ouředníčkové a Doubravové se po roce 1989, kdy došlo ke změně politického a společenského systému, začaly objevovat nové alternativy v oblasti trestního práva. Nejdříve se jednalo o experiment *Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*. Tento experiment byl zahájen v roce 1991 příslušnými odborníky na základě inspirace západními zeměmi (především Rakouska), kde byly využívány odklony trestního řízení. Díky tomuto projektu se nově začal pachatel zapojovat do procesu zaměřeného na odstranění následků jeho jednání, a zároveň na straně druhé se poškozený mohl zabírat vlastním procesem odškodnění. Důsledkem je použita mediace mezi obviněným a poškozeným prostřednictvím další osoby: mediátora. Postupně se díky tomuto experimentu měnila trestní legislativa. Zejména se rozšířilo rozpětí trestů, které nejsou spojené s uvězněním pachatele, a rozšířily se i tzv. odklony v trestním řízení. Rozšíření probačních a mediačních aktivit, alternativních opatřeních a sankcí se u nás

objevuje počátkem 90. let 20. století. První alternativní institut, odklon (podmíněné zastavení trestního stíhání) se objevil v roce 1993 jakožto součást novely trestního řádu. V roce 1996 následně vznikly další varianty odklonu v trestním řízení – tzv. narovnání a trest obecně prospěšných prací (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 11–12).

Štern, Doubravová a Ouředníčková dále zmiňují, že velikou zásluhu k rozvoji a vzniku zákona o PMS měla katedra sociální práce Univerzity Karlovy v Praze. Tato katedra totiž jako první vedla své studenty k sociální práci v trestním soudnictví. V roce 1994 se studenti a další osoby stali zakladateli nevládní organizace *Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici* (dnes známé jako *Sdružení pro probaci a mediaci, o. s.*). V roce 1997 vznikly další alternativní tresty: podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Celý proces k přípravě pracovníků PMS nebyl bez překážek. Byl zde problém kumulovaných funkcí u soudních úředníků, nedostatek místa pro probační a mediační aktivity, nedostatečná kvalifikace pro výkon dané profese, ale i například pochybnosti soudců a státních zástupců o užitečnosti alternativních trestů. Vše vedlo k rozhodnutí Ministerstva spravedlnosti České republiky o upravení organizační a personální struktury výkonu probačních a mediačních činností vhodným zákonem. Otakar Motejl, tehdejší ministr spravedlnosti, podal v roce 1999 nový návrh zákona o PMS. Před účinností zákona o PMS v roce 2001 bylo potřeba připravit úředníky a asistenty na výkon nové profese. Proto byl vypracován projekt *Kvalifikačního vzdělávacího programu pro úředníky a asistenty PMS*, který byl schválen ministrem spravedlnosti. Tento projekt byl poprvé uskutečněn v letech 1999–2000. Jak jsem již psala na začátku kapitoly, v roce 2000 byl schválen zákon o PMS a účinnosti nabyl v roce 2001. Nový zákon o PMS přinesl nový koncept již zmíněné restorativní justice, která se začala uplatňovat v trestní politice ČR, ale i v posláních PMS (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 12–14).

Probační a mediační služba České republiky

Nyní se zaměřím na současnou podobu PMS, čím se zabývá, jaké jsou její cíle a organizační struktura. „*Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a současně organizuje a zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality*“ (Probační a mediační služba České republiky, 2019, online). PMS je nová multidisciplinární

instituce, která vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva (především trestního práva) (Probační a mediační služba České republiky, 2019, online).

Dnešní cíle a poslání PMS najdeme na jejich internetových stránkách a jsou jimi:

- a) Integrace pachatele: snaha o začlenění obviněného resp. pachatele do společnosti s cílem, aby znovu nedocházelo k porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.
- b) Participace poškozeného: usilování o zapojení poškozeného do procesu vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.
- c) Ochrana společnosti: PMS přispívá k ochraně společnosti zejména tím, že účinně řeší konflikty a rizikové stavy spojené s trestním řízením a efektivně zajišťuje realizaci uložených opatření a alternativních trestů (Probační a mediační služba České republiky, 2019, online).

Právní východiska činnosti PMS dle Větrovce (2002, s. 2) vycházejí z následujících principů:

- motivace pachatele k odpovědnosti za spáchaný trestný čin;
- motivace pachatele k životu bez dalšího protiprávního jednání;
- podílení se pachatele na odstranění následků trestného činu;
- eliminace efektu labelingu u pachatelů;
- efektivní řešení případů (rychlé a dostačující);
- poskytnutí oběti možnost aktivně se podílet na řešení případu;
- ochrana společnosti formou sekundární a terciární prevence;
- kontrola pachatelů;
- změna vztahů mezi účastníky konfliktu.

Organizační struktura PMS se věnuje § 3 zákona o PMS. V čele PMS je ředitel, který je jmenován a odvoláván ministrem spravedlnosti, a jeho úkolem je zajištění chodu PMS po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční (Zákon č. 257/2000 Sb.). Současnou ředitelkou PMS po dohledání na internetové stránce je PhDr. Andrea Matoušková (Probační a mediační služba České republiky, 2019, online). Štern, Ouředníčková a Doubravová se také věnují organizační struktuře PMS, která je členěna na ředitelství a několik středisek. Za správný chod jednotlivých středisek v daném regionu

odpovídá regionální vedoucí (též jmenován ministrem spravedlnosti). Probační a mediační činnosti jsou vykonávány probačními úředníky a probačními asistenty, kteří musí splnit pro výkon této profese kvalifikační a vzdělávací podmínky (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 38). V následujících kapitolách vysvětlím základní činnosti PMS, kterými jsou mediační a probační činnosti.

3.2 Mediační činnosti

V této kapitole se zaměřím na mediační činnosti, které patří k odborným postupům pracovníků PMS. Podle mě je důležité nastínit tuto činnost nebo práci daného úředníka, abychom si byli schopni představit, jak může na středisku PMS mediace probíhat a jak vlastně tato setkání fungují. Mediáci se rozumí podle § 2 zákona o PMS: *„mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného“* (Zákon č. 257/2000 Sb.). Štern, Ouředníčková a Doubravová mediaci nazývají jako dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestného činu, kde je přítomna i třetí osoba, mediátor. Cílem tohoto setkání je zjednodušeně urovnání konfliktů mezi těmito osobami, odstranit příčiny, které vedly pachatele k protiprávnímu jednání a samozřejmě připravit podklady pro rozhodnutí státního zástupce nebo soudce. Mediace může probíhat v průběhu přípravného řízení. Mediace tvoří pouze 1/5 celkové práce PMS. Zbýlé 4/5 jsou věnovány organizaci a kontrole alternativních trestů (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010, s. 39–67).

Průběh mediace

Základní údaje o průběhu mediace nalezneme v informačním letáku PMS. Mediátor při setkání oběti a pachatele musí postupovat nestranně a vyváženě. Před tímto přímým setkáním se mediátor setkává individuálně a samostatně s obětí a pachatelem, pro které je toto vídání zatím dobrovolné. Celým smyslem mediačního setkání je přispět ke zmírnění následků trestného činu pro oběť a motivovat pachatele k převzetí odpovědnosti za škodu, kterou způsobil svým nežádoucím jednáním. Mediátor oběma stranám umožňuje, aby vyjádřily své názory, potřeby a zájmy. Mediace může vyústit ve společnou dohodu o urovnání konfliktu a náhradě škody. Dohoda pak slouží jako podklad pro rozhodování státního zástupce nebo soudce (Informační leták o mediaci, 2019, online).

Během setkání všech účastníků mediace má mediátor za úkol vytvořit prostředí, ve kterém budou naplňovány potřeby nejenom oběti, ale i pachatele. Mediátor musí mít celý proces pod kontrolou a být odolný vůči projevům manipulace. V praxi se celkově osvědčuje předpoklad, že využití mediace je účelné u mladistvých pachatelů (Štern, Ouředníčková, Doubravová, 2010, s. 41).

Mediační proces dle Krause a Hroncové (2010, s. 60) se skládá ze 3 fází:

1. Přípravná fáze, ve které se vytipovávají případy, které by byly vhodné pro mediaci, a zároveň jsou získávány potřebné informace o daném případě.
2. Realizační fáze, ve které dochází k jednání mezi vzájemnými stranami konfliktu, také se formulují možná řešení s cílem se shodnout na určitém řešení.
3. Konečná fáze představuje realizaci zvoleného řešení a splnění všech podmínek a závazků s tím spojených.

Důvody pachatele a oběti na účasti mediace

V knize *Mediace a možnosti využití v praxi* se setkávám s údaji o tom, proč se vlastně oběť anebo pachatel rozhodnou účastnit se mediace. Holá a kolektiv v rámci studie ve spolupráci s PMS zjišťují nejčastější pohnutky, které vedly jedince k mediačnímu setkání. Oběti nejčastěji uváděly jejich touhu slyšet od pachatele omluvu za jeho jednání, seznámení se s motivy, které vedly pachatele k spáchání trestného činu, dále získat náhradu škody, přispět svou účastí k nápravě pachatele a zároveň se chtějí vyhnout zdlouhavému soudnímu procesu. Méně často pak byly zmiňovány důvody, jako je zjištění si více informací o pachateli, nebo dokázání si, že osobní setkání s pachatelem nebude problém. Jedním z důvodů při fyzickém zranění oběti figurovala i touha sdělit pachateli, co jim způsobil. Důvody, které vedly pachatele k účasti, byly zejména: dohodnutí se s poškozeným o náhradě škody, urychlení celkového projednávání případu a samozřejmě také dosažení mírnějšího postihu za spáchaný trestný čin. Značná část pachatelů měla i potřebu omluvit se osobně poškozenému a říci, že svého činu litují (Holá a kol., 2013, s. 330).

3.3 Probační činnosti

Další neodmyslitelnou a velkou částí činnosti PMS jsou probační činnosti této instituce. Probačí se podle § 2 zákona o PMS myslí: „*organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů*“ (Zákon č. 257/2000 Sb.). Soudce nebo státní zástupce může uložit dohled nad pachatelem, pokud rozhodne o podmíněném upuštění od potrestání, podmíněném odsouzení, podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, propuštění z ochranné léčby, uložení dohledu v rámci trestu obecně prospěšných prací, nahrazení vazby dohledem PMS, uložení výchovného opatření mladistvému nebo dítěti mladšímu 15 let (Informační leták o probačním dohledu, 2019, online).

Mezi další činnost PMS patří tzv. parole, kterou jen nastíním, protože nespadá do stěžejního tématu mé bakalářské práce. Institut parole je specifická forma probace, kde se jedná o práci s jedinci, kteří byli podmíněně propuštěni z výkonu trestu odnětí svobody, a zároveň jim byl udělen dohled probačního úředníka (Hoferková a Raszková, 2014, s. 135).

Postup při dohledu

Základní informace o dohledu probačního úředníka jsou popsány již v druhé kapitole, proto se nyní zaměřím na rozšiřující informace spojené s probačními činnostmi. Nejprve zmíním postup práce při dohledu. Štern, Ouředníčková a Doubravová píší, že první fází postupu dohledu je příprava úředníka na první setkání s obviněným. Pracovník si před první schůzí s jedincem prostuduje pověření od soudu, rozsudek, opis rejstříku trestu a další písemnosti. Přípravou se rozumí i ujasnění si role úředníka v případě spočívající zejména v jeho objektivní pozici a bez předsudků vůči klientovi. Při prvním osobním setkání probační úředník poučí klienta o podmínkách dohledu. Probační úředník užívá pasivní a aktivní nástroje při dohledu. Mezi pasivní nástroje patří předávání důležitých informací klientovi, vedení dokumentace a spisu, ověřování a získávání informací o klientovi. Aktivní nástroj je pak zejména osobní kontakt s klientem, se kterým vede probační úředník profesionální rozhovor. Další podstatnou

činností pracovníka v PMS je snížení rizika recidivy a újmy. Návštěva v místě bydliště pachatele je také důležitá složka práce probačního úředníka. Účelem je poznat přirozené sociální prostředí klienta, ověřit si informace svěřované klientem a prozkoumat jeho sociální zázemí a jeho vztahy (Štern, Ouředníčková a Doubravová, 2010, s. 74–79). Průběh dohledu sděluje PMS nejméně jedenkrát za půl roku (pokud není stanoveno jinak) soudci nebo státnímu zástupci a s touto zprávou se může klient seznámit (Informační leták o probačním dohledu, 2019, online).

Povinnosti pachatele při probačním dohledu

Mezi základní povinnosti pachatele při uloženém dohledu patří: spolupracovat a plnit probační plán dohledu, dostavovat se na středisko PMS ve lhůtách, které jsou mu předem stanoveny, informovat PMS o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných okolnostech důležitých pro výkon dohledu a umožnit úředníkům vstoupit do jeho obydlí (Informační leták o probačním dohledu, 2019, online).

3.4 Práce Probační a mediační služby s delikventní mládeží

V poslední kapitole teoretické práce se chci zaměřit na práci PMS s mládeží. Tato činnost se totiž v jistých ohledech liší od práce s dospělými pachateli trestných činů. Díky vykonání praxe v PMS v Liberci jsem měla možnost nahlédnout do metodického standardu práce s mládeží vytvořený PMS, kde je popsána tato specifická práce. V tomto standardu se zmiňují zásady práce s mládeží, role pracovníka v oblasti práce s mládeží, postup před rozhodnutím soudu pro mládež a postup po rozhodnutí soudu pro mládež, práci s obětí, specifické činnosti při práci s mládeží a další. Více se zaměřím jen na některé části dokumentu. Začnu s již výše zmíněnými zásadami práce s mládeží. Patří sem:

- zohlednění stupně mravního a rozumového vývoje: zejména v komunikaci, délce a době konzultace;
- důraz na výchovné působení: cílem je především obnovení narušených společenských vztahů, a aby jedinec nepřišel znovu do konfliktu se zákonem;
- upřednostnění restorativního řešení a potřeb oběti: již zmíněno a vysvětleno na konci druhé kapitoly;

- rychlý a individuální přístup, intenzivní spolupráce;
- práce s výchovným prostředím (např. s rodinou, učitelem, trenérem, spolužáky aj.);
- multidisciplinární spolupráce: spočívá ve spolupráci s dalšími subjekty jako např. s orgány činnými v trestním řízení, orgánem sociálně-právní ochrany dětí, školou, ústavním zařízením, neziskovými organizacemi, volnočasovými institucemi, pedagogicko-psychologickou poradnou a se členy místní samosprávy;
- zajištění ochrany informací: postupuje se podle ZSVM, který zakazuje poskytovat nebo zveřejňovat údaje směřující k identifikaci mladého člověka, zároveň k tomu i patří, že hlavní líčení ve věcech mladistvého je v zásadě neveřejné (ale účast pracovníka PMS je možná);
- spolupráce s obhájcem / opatrovníkem: mladiství podle ZSVM musí mít obhájce od začátku trestního řízení až do jeho skončení. Při ukládání opatření osobě mladší 15 let se mluví o advokátovi – opatrovníkovi, který mu byl přidělen po zahájení řízení (Práce s mládeží, metodický standard, 2016).

Role pracovníka v oblasti práce s mládeží jsem též již výše zmínila, a metodický standard PMS nám dává podrobnější informace k této problematice. Pracovník celkově věnuje zvláštní pozornost delikventní mládeži. Zkoumá především příčiny vzniku protiprávního jednání a využívá možnosti působit na jedince prostřednictvím výchovných i trestních opatření. Jeho činnostmi jsou kromě osobních konzultací i pravidelné návštěvy v místě bydliště, spolupráce se školským zařízením, kurátorem pro mládež a dalšími organizacemi. Také zprostředkovává restorativní programy nápravy jejich chování (Práce s mládeží, metodický standard, 2016).

Aktuální projekt PMS zaměřený na mládež: Na správnou cestu II.

PMS realizuje několik projektů, ale já bych chtěla zmínit zejména projekt, který je určen pro mládež a nazývá se *Na správnou cestu II*. Tento projekt je realizován PMS v období od 1. 5. 2016 do 30. 4. 2020 a vedoucím projektu je Mgr. Kamila Špejrová. Navazuje na projekt *Na správnou cestu!* uskutečněný v letech 2012-2015. Projekt *Na správnou cestu II* se zabývá rozvojem inovativních způsobů řešení kriminality mládeže a snaží se o jejich zavádění do praxe. Klíčové aktivity projektu jsou: rozvoj Týmů pro mládež, rodinné skupinové konference, program Proti násilí, zahraniční

studijní cesty a monitoring a evaluace projektu. Týmy pro mládež zaměřují aktivitu na vytvoření programu zaměstnání mladistvých pachatelů. Cílem programu bude umožnit mladistvým, aby získali finanční prostředky na hrazení škod vzniklých trestnou činností. Rodinné skupinové konference se pak věnují zajištění realizace proškolení odborných pracovníků. A program Proti násilí je určen pro mladé násilné pachatele (Probační a mediační služba České republiky, Na správnou cestu II, 2019, online).

Dílčí cíle celého projektu jsou vypsány na webových stránkách PMS, a jsou jimi: *„rozvoj multidisciplinární spolupráce v oblasti práce s ohroženou mládeží a zavedení nového programu krátkodobého zaměstnání mladistvých pachatelů. Zařazení mladistvých a mladých násilných pachatelů do programu Proti násilí zaměřeného na snížení agresivity a recidivy a zvýšení angažovanosti absolventů programu při náhradě škody. Zvýšení kvalifikace odborných pracovníků PMS za účelem rozvoje restorativních programů a postupů“* (Probační a mediační služba České republiky, Na správnou cestu II, 2019, online).

4 Výzkumné šetření zaměřené na práci Probační a mediační služby s delikventní mládeží

Poslední kapitola se věnuje výzkumnému šetření, které je zaměřeno na práci PMS s delikventní mládeží. V dalších podkapitolách zmíním cíl výzkumného šetření, zvolené výzkumné otázky a použité metody pro zkoumání. Dále se výzkumné šetření zaobírá prezentací kazuistik a na závěr zhodnotím výsledky výzkumného šetření.

4.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem výzkumného šetření je přiblížit práci Probační a mediační služby vybraného střediska s delikventní mládeží. Také se zaměřím na přiblížení a charakterizování klientů vybraného střediska prostřednictvím spisů mladistvých klientů. Díky vypracovaným kazuistikám se zaměřím i na faktory, které mohly mít vliv na delikventní chování mladistvých klientů PMS střediska Liberec. Též mě bude zajímat, jak funguje spolupráce PMS s dalšími institucemi v rámci práce s mládeží.

Zvolené metody výzkumného šetření

Zvolila jsem kvalitativní výzkum, v rámci kterého byly uplatněny 3 metody: polostrukturovaný rozhovor s pracovníci PMS střediska Liberec, případovou studii a analýzu dokumentů. Rozhovor probíhal na středisku PMS Liberec s probační úřednicí Mgr. Janou Pospíšilovou, která se zejména věnuje mladistvým a nezletilým pachatelům trestné činnosti, proto bylo pro tuto práci klíčové, že souhlasila s rozhovorem a podělila se o informace, které jsou stěžejní pro tuto bakalářskou práci. Celý rozhovor je k dispozici v příloze A. Jana Pospíšilová působí na středisku PMS v Liberci 5 let, agendě mládeže se věnuje přibližně 4 roky. Rozhovor probíhal na středisku PMS Liberec v kanceláři probační úřednice a trval přibližně jednu hodinu.

Jako další metodu pro zkoumání jsem zvolila případovou studii neboli kazuistiku. V PMS v Liberci jsem měla možnost nahlédnout do spisů mládeže, kde jsem si vybrala 5 klientů PMS, 4 chlapce a 1 dívku, přičemž se jednalo o mladistvé klienty a zároveň jsem vybírala co možná nejaktuálnější případy. Čerpala jsem z jednotlivých spisů klientů, kde byly přítomny především data typu: rozhodnutí soudu ve věcech mládeže, zpráva o průběhu dohledu, znalecké posudky, předběžné zprávy o účasti v probačním programu, zpráva o výkonu výchovného opatření, jednotlivá usnesení, závěrečná zpráva o výkonu výchovného opatření a v neposlední řadě záznamy o úkonu:

osobní konzultace a telefonické rozhovory. U jednotlivých kazuistik nejsou zmíněny jména nebo podrobnější informace o klientech kvůli zachování anonymity.

V rámci třetí zvolené výzkumné otázky využiji dat poskytnutých PMS střediska v Liberci.

Výzkumné otázky

Níže zmíním zvolené výzkumné otázky a navazující tazatelské.

VO1: Jaká jsou specifika práce Probační a mediační služby České republiky střediska Liberec s delikventní mládeží?

TO1: V čem se liší práce Probační a mediační služby s mládeží oproti již zletilým pachatelům?

TO2: Jaké jsou nejčastější problémy / komplikace při práci s mládeží?

TO3: Jaké spatřujete výhody při práci s mládeží?

VO2: Jaké faktory měly / mají vliv na vybrané klienty Probační a mediační služby České republiky střediska Liberec při delikventním chování? (rodinné zázemí, finance, psychické faktory, vrstevnická skupina, návykové látky)

VO3: Jaký je vývoj (dynamika) páchané delikvence mladistvých klientů Probační a mediační služby střediska Liberec?

VO4: Jaká jsou možná úskalí při práci Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží?

TO4: Existuje něco, co by podle Vás mohlo být řešeno / fungovat odlišně? Nebo co by mohlo být řešeno lépe?

VO5: Jaká je spolupráce Probační a mediační služby České republiky střediska Liberec s ostatními zainteresovanými osobami a institucemi při práci s mládeží?

TO5: S jakými institucemi Probační a mediační služba spolupracuje ve věcech mládeže? Jaké postavení zaujímají tyto instituce?

TO6: Objevují se nějaké komplikace / problémy při spolupráci s těmito institucemi?

TO7: Zmínila jste spolupráci s Majákem, povíte mi nějaké podrobnosti k této instituci?

4.2 Presentace kazuistik

V následující podkapitole se věnuji prezentacím jednotlivých kazuistik vybraných klientů PMS střediska Liberec. Jelikož je agenda mládeže velice chráněna a musí být zachována anonymita, nezmiňuje práce žádná jména a detailní podrobnosti o klientovi. Je uvedeno dohromady 5 kazuistik, které se věnují osobní a rodinné anamnéze, spáchanému provinění, jak probíhala spolupráce PMS s daným klientem, jak rozhodl soud ve věcech mládeže a popřípadě se věnuje i přípravnému řízení. Jedná se tedy o pět klientů PMS střediska Liberec: čtyři chlapce a jednu dívku.

Kazuistika č. 1, klient 1

Osobní a rodinná anamnéza

Mladistvý žije pouze s matkou a se svou starší sestrou v blíže nespecifikovaném bytě. Matka pracuje jako státní úředník a starší sestra ještě studuje. O otci klient nic neví. Mladistvý nyní studuje první ročník střední školy. Žádné návykové látky klient neužívá, málokdy se napije alkoholu. Klientova matka je starostlivá a se sestrou klient udržuje kontakt a nemají mezi sebou žádné konflikty. Ve svém volném čase hraje hry na počítači. Klient spáchal své první provinění v 16 letech.

Spáchané provinění

Mladistvý je obviněn za spáchání provinění vydírání podle § 175 odstavce 1 TZ, kterého se dopustil tím, že v místě svého bydliště se ze svého počítače přihlásil do online hry *League of Legends*, kde pod určitým uživatelským jménem a heslem poté, co mu byl účet zablokován přístup do hry, napsal, cituji: „*Pokud do 24 hodin nebudu mít unban tak si půjdu zastřílet ☺, bydlím blízko školky. Když už si to čtete vy kokoti, tak aspoň odpovězte vy kokoti. Dneska když jsem e tam byl podívat tak tam nikdo nebyl tak máte čas do zítřka.*“ Tudíž tím jiného pod pohrůzkou násilí nutil, aby něco konal. O dva dny později z odboru kybernetické kriminality bylo předáno oznámení od americké FBI o možné hrozbě střeleckého útoku na blíže nespecifikovanou školku. Toto oznámení učinila americká společnost RIOT GAMES Inc., provozující online výše zmíněnou hru, ve které byl zablokován (ban) účet tohoto mladíka. Totožný uživatel pod jiným jménem se téhož dne přihlásil a napsal výše zmíněné citace. Policejní orgán je povinen neprodleně rozhodnout o zahájení trestního stíhání. Za zjištěných důkazů vyplývá závěr, že dotčený mladík spáchal provinění. Doporučuje se mu uložení výchovného opatření podle §15 odstavce 2 zákona č. 218/2003 Sb. program individuální sociální terapie JINAK!, kdy

poskytovatelem je MAJÁK o. p. s. K tomu je v této fázi potřebný souhlas mladistvého. Klient byl dále osloven PMS o možné spolupráci.

Práce PMS s klientem

Matka volala probační úřednici a sdělila ji, že chtějí spolupracovat. Matka říká, že kurátorku již mají přidělenou. Domluví si první osobní konzultaci na středisku PMS Liberec. První konzultace v záznamu o úkonu probíhala bezproblémově. Mladík tvrdí, že netušil, co se může stát, nemyslel výhrůžku vážně a postupně si uvědomuje svoje činy. Prý ke zbráním nemá žádný vztah. Klient dále souhlasí s programem JINAK! Při další osobní konzultaci s klientem se situace změnila. Klient vyhrožoval prostřednictvím Facebooku jednomu klukovi, že mu „vymlátí“ zuby, protože mu „balí holku“. Matka poškozeného viděla konverzaci a nahlásila to na Policii České republiky, protože měla strach. Probační úřednice sděluje klientovi, že variantu s odklonem nebude státnímu zástupci doporučovat.

Přípravné řízení

Mladistvému bylo v přípravném řízení uloženo výchovné opatření, konkrétně výchovná povinnost vykonat společensky prospěšnou činnost v rozsahu 40 hodin ve prospěch Maják o. p. s., dále aby úspěšně zakončil program individuální sociální terapie JINAK! Jelikož obě povinnosti řádně splnil, probační úřednice v řízení před soudem doporučuje podmíněně upustit od uložení trestního opatření a uložit zkušební dobu, po kterou bude chování mladistvého sledováno.

Rozsudek okresního soudu

Okresní soud v Liberci rozhodl v hlavním líčení samosoudkyní, že obžalovaný je vinen, že jiného pohrůžkou násilí nutil, aby konal, čímž spáchal provinění vydírání podle § 175 odstavce 11 zákona 40/2009 Sb. podle § 11 odstavce 1 zákona o ZSVM se upouští od uložení trestního opatření a podle § 11 odstavce 2 ZSVM se mladistvému obžalovanému vyslovuje napomenutí.

Kazuistika č. 2, klient 2

Osobní a rodinná anamnéza

Klientka nyní žije se svojí matkou, sestrami a svým synem, kterému je 10 měsíců. V rodném listu svého syna neuvedla otcovo jméno. V minulosti se nacházela se svým synem v ústavním zařízení, protože mladistvá byla nařízena ústavní výchova. Ve zprávě z ústavu se píše, že mladistvá se chová ke svému okolí nedůvěřivě a vztahovačně. Je náladová a dává najevo, že do ústavu nepatří. Svému synovi věnuje všechn svůj čas, a někdy je příliš starostlivá. Klientka je v péči psychologa a adiktologa. Vztah k návykovým látkám klientka projevuje. Zkoušela již pervitin, kouří marihuanu a cigarety. Provinění spáchala v 17 letech.

Spáchané provinění

Mladistvá spolu s nejmenovaným mužem (45 let) přelezli plot a následně rozbili skleněné výplně vstupních dveří jedné chaty a vypáchili dveře. Z tohoto obydlí odcizili několik předmětů, čímž způsobili majiteli chaty škodu ve výši 7 400 Kč.

Rozsudek okresního soudu

Obžalovaná je vinna, z výše uvedených důvodů, kdy tedy neoprávněně vnikla do obydlí jiného, přičemž překonala překážku, jejímž účelem je zabránit vniknutí. Přisvojila si cizí věc tím, že se jí zmocnila a způsobila tak na cizím majetku škodu nikoli nepatrnou, tím spáchala provinění porušování domovní svobody podle § 178 odstavce 1 a 2 TZ, Provinění krádež podle § 205 TZ. Podle ZSVM se podmíněně upouští od uložení trestního opatření a stanovuje se zkušební doba v trvání 8 měsíců a zároveň se mladé obžalované po tuto zkušební dobu ukládá výchovné opatření a to dohled probačního úředníka. Zároveň se obžalované ukládá, aby podle svých sil nahradila škodu, kterou svým činem způsobila.

Práce PMS s klientkou

Klientka v době, kdy pobývala ve výchovném ústavu, docházela na konzultace s probačním úředníkem na středisku Pelhřimov. Probační úředník s ní vedl osobní konzultace, ale z praktických důvodů bylo pak lepší vykonání dohledu na mladistvou v jiném zařízení, z důvodu jejího přestěhování se za matkou do Liberce. Úředník žádá soud o změnu místa pověřeného dohledu do Liberce, změna byla již předjednána s probační úřednicí v Liberci. Klientka tedy mohla díky souhlasu soudu docházet do PMS v Liberci. Na osobní konzultaci klientka řeší, jak bude splácet škodu, kterou způsobila.

Nakonec se domluví na placení 250 Kč měsíčně na účet poškozeného. Při návštěvě v místě bydliště se klientka chovala jako malé dítě, byla jenom na telefonu, o svého syna se vůbec nestarala a odpovídala znuděně. Do školy se prý vrátit nechce. Při dohledu se též zjišťuje, že klientka má žloutenku typu C a že byla navštívit spolupachatele trestného činu (45 let) ve vězení. Mladistvá říká, že je to otec jejího syna a že právě s ním užívala drogy jako je pervitin a marihuana. Ale nyní prý drogy neužívá. V závěrečné zprávě o průběhu dohledu probační úřednice píše, že zatím proběhly 4 osobní konzultace a náklady ve výši 250 Kč měsíčně platí. Zatím zaplatila 4 750 Kč. Klientka pobírá rodičovská příspěvek ve výši 3 800 Kč a sociální dávky pobírá její matka. Probační dohled splnil svůj účel, klientka projevila snahu o nápravu, tím že platí škodu, kterou způsobila. Klientka bude až do svých 18. narozenin sledována kurátorkou oddělení kurátorské činnosti odboru sociální péče magistrátu města Liberec. Probační úřednice žádá, aby bylo vydáno usnesení, že se klientka odsouzená ve zkušební době podmíněného odsouzení osvědčila. Okresní soud rozhodl, že odsouzená se ve zkušební době osvědčila.

Kazuistika č. 3, klient 3

Osobní a rodinná anamnéza

Nezletilý žije s matkou, s jejím novým manželem a dalšími sourozenci v bytě 4+1. Se svým biologickým otcem vztah neudrží. Z finančních důvodů matky se velmi často stěhují. Ve znaleckém posudku z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a klinické psychologie se zjišťuje, že jedincův otec je alkoholik. Klient má přítelkyni, která pečuje o svou tříletou dceru. Po tělesné stránce je zdravý, psychiatricky ani psychologicky se neléčil, dle matky je ale labilní, sám labilitu připouští zejména při požití alkoholu. Jeho první sexuální styk byl předčasný, ve věku 14 let. Aktuální intelektový vývoj je výrazně podprůměrný, projevuje se se slabou koncentrací pozornosti a má slabou sebekontrolou. Pobyt obviněného na svobodě není nebezpečný z důvodu duševního psychotické charakteru. Je však rizikový směrem k dalšímu páchání protispolečenské činnosti v důsledku disharmonického vývoje osobnosti a snížené sebekontroly, která je podněcována užíváním alkoholu. Je zde riziko vzniku závislosti na alkoholu. Doporučuje se ochranné léčení psychiatricko-adiktologické ambulantní formou, dále jsou plně indikována výchovná opatření. Klient je zároveň schopen chápat protiprávnost svého jednání a své jednání ovládat. Spolupráce s rodinou probíhá od roku 2011, kdy byl nezletilý šetřen pro čin jinak trestný, krádeže podle § 205 TZ., nezletilý byl zařazen do střediska výchovné péče. Následně byly projednávány další přestupky klienta a to proti

majetku, ublížení na zdraví, na úseku ochrany před alkoholismem, a jinými toxikomániemi v době od listopadu 2011 do března 2014. Ze školy bylo zjištěno, že nezletilý má problémy se záškoláctvím a velké výchovné problémy. Vzhledem k okolnostem mu byl stanoven dohled sociálního kurátora od roku 2013.

Spáchané provinění 1

Mladistvý se dopustil krádeže v 16 letech v obchodním centru Babylon podle § 205 odstavce 1 TZ a poškození cizí věci podle § 228 TZ na hracím automatu, čímž způsobil škodu 6 100 Kč, a z mincovníku vypadlo 800 Kč, které odcizil. Celkem tedy způsobil škodu ve výši 6 900 Kč společnosti Centrum Babylon a dále činu ublížení na zdraví podle § 146 TZ a výtržnictví podle § 358 TZ, kde měl před bočním vchodem u nákupního centra fyzicky napadnout úder pěstmi do obličeje jednoho chlapce, a způsobit mu poranění v oblasti krku, tržnou ránu v oblasti horního rtu a zlomeninu nosních kůstek bez dislokace, s dobou léčení 14 dnů.

Rozsudek okresního soudu 1

Okresní soud pro mládež v Liberci rozhodl ve věci nezletilého chlapce o uložení opatření podle § 90 odstavce 1 ZSVM tak, že se nezletilému ukládá výchovné opatření zařazení do probačního programu PUNKT u PMS ČR a opatrovníkovi nezletilého se přiznává náhrada nákladů řízení vůči státu ČR ve výši 3 630 Kč. V pověření od vyšší soudní úřednice Okresního soudu v Liberci, soudu pro mládež, pověřuje PMS středisko Liberec výkonem probačního programu ve věci nezletilého.

Práce PMS s klientem 1

V předběžné zprávě o účasti v probačním programu PUNKT rodina se hodnotí dosavadní účast klienta v programu. Klient se do programu zapojoval průměrně v závislosti na jeho náladě, měl problémy s docházkou a domlouváním se na termínech, zapojoval se do jednotlivých aktivit částečně a spolupráce s rodinou byla též jen částečná. Dále probační úředníci volá kurátorka s podezřením, že chlapec bere pervitin, protože si to myslí matka, a že zřejmě mladík postoupí testování na přítomnost nějaké drogy. Na další osobní konzultaci si klient s úřednicí povídají o létě. Klient zmiňuje letní brigádu a novou přítelkyni, avšak zmínka o nastoupení do školy a s tím spojené testy na THC ho velmi odrazují, vzhledem k jeho dlouholetému kouření marihuany. Postupně se do příběhu „zamotává“, a pracovnice mu se souhlasem matky udělá test zjišťující přítomnost návykových látek v těle, klient je na pokraji slz, že nechce. Test se udělá

a vyjde pozitivní na THC. Ve zprávě o ukončení probačního programu PUNKT rodina (Průšvihy už nedělám, Kámo, Tečka.) se dále píše, že mladistvý úspěšně absolvoval probační program v rozsahu 21 hodin.

Další spáchané provinění

Na stejného mladistvého o pár měsíců déle byly podány dvě samostatné obžaloby a to pro skutek provinění ublížení na zdraví dle § 146 TZ a provinění výtržnictví dle § 358 TZ a provinění vydírání dle § 175 TZ a to vše ve spolupachatelství dle § 23 TZ. Mladistvý s kamarádem napadli 2 poškozené na zastávce. Udeřil jednoho pěstí do obličeje, kopal do těla, poté mu strhl tričko a sednul si na něj a opakovaně ho udeřoval do obličeje a hrudi. Zároveň pro všechny poškozené byla nabídnuta spolupráce s PMS.

Práce PMS s klientem 2

Na osobní konzultaci přiznal vše, co spáchal, tvrdí, že od posledního prohřešku už nic nespáchal, že se změnil. Má nyní přítelkyni a narodil se jim syn, chce být dobrým otcem. Bydlí nyní s přítelkyní a hledá si práci, aby zabezpečil rodinu. Tvrdí, že se chová špatně jen, když pije. Kouřit marihuanu přestal před rokem, protože se s ním kvůli tomu chtěla přítelkyně rozejít. Ve zprávě pro účely rozhodnutí ve stanovisku PMS probační úřednice doporučuje uložení trestního opatření odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem, též vhodné je uložení výchovného omezení, aby neužíval návykové látky, zejména pak alkoholické nápoje, a aby se na výzvu probačního úředníka podrobil testování na přítomnosti omamných a psychotropních látek v těle. Též je na místě uložení výchovné povinnosti, aby se podrobil léčení závislosti na návykových látkách.

Rozsudek okresního soudu 2

Mladistvý se odsuzuje se k trestnímu opatření podmíněnému odnětí svobody se zkušební dobou 18 měsíců, a obžalovanému se ukládá ochranné léčení psychiatrické v ambulantní formě.

Kazuistika č. 4, klient 4

Osobní a rodinná anamnéza

Klientovi při spáchání provinění bylo 16 let. Mladistvý bydlí střídavě u kamarádů, s matkou ani s otcem se nestýká. Z předešlého zaměstnání ho vyhodili za jeho agresivitu. Mladistvý je labilní, impulzivní, a má výrazné rysy agresivity. Po základní škole už dál nestudoval a měnil jedno zaměstnání za druhým. Stanovisko PMS: souhlasí se znalcem, s ohledem na jeho emotivitu může hrozit nebezpečí nejenom pro společnost, ale i pro samotného probačního úředníka, a to v případě, že po něm bude striktně vyžadováno plnění podmínek dohledu. Ve znaleckém posudku tohoto mladého chlapce se píše, že netrpí žádnou duševní poruchou ve smyslu psychózy, ani organickým postižením své psychiky. Jeho emotivita je velmi primitivní, defektní v oblasti vyšších, tj. nadosobních emocí, celkově je chudá a nerozvinutá. Jeho emotivita je labilní, orientovaná pouze na sycení vlastních základních emočních potřeb a prožitků, jeho sexualita je neuspokojená a je pro něj výrazným zdrojem frustrace, jinak jeho sexualita není deviantní. Jeho pobyt na svobodě může být nebezpečný, pokud se dostane do situace, kterou nebude schopen svými rozumovými schopnostmi zvládat. Pak nelze vyloučit agresivní formy jeho reakcí. Znalec proto navrhuje, aby mu bylo nařízeno ochranné psychiatrické léčení ve formě ambulantní. Občas se napije alkoholu a kouří.

Spáchané provinění

V Usnesení Policie České republiky Libereckého kraje, se píše, že se mladistvý dopustil nebezpečného vyhrožování podle § 353 TZ, vydírání podle § 175 TZ, nebezpečného vyhrožování podle § 353 TZ, ohrožování výchovy dítěte podle § 201, a svádění k pohlavnímu styku podle § 202/1 TZ. Těchto skutků se dopustil tím, že prostřednictvím Facebooku písemně kontaktoval poškozenou č. 1, kdy se od ní snažil získat informace o jejím věku, což poškozená nechtěla sdělit, on začal stupňovat své narážky a výhrůžky, které směřovaly i k jejímu nezletilému synovi ve znění: „*OK tak ti vojeđu dítě, nejdriv mu ho dam do pusi aby mi vykouril a až se udelam do pusy tak mu ho narvu do to ho jeho maliho zadečku. Neboj a pak ho zabyju.*“ Čímž byl způsoben strach poškozené o svého syna. Dále kontaktoval prostřednictvím Facebooku poškozenou č. 2, které posílal několik sexuálně motivovaných zpráv, kdy ji vyhrožoval, že pokud s ním nebude mít pohlavní styk, tak ho bude mít s její čtyřletou dcerou, kdy jeho zpráva zněla následovně: „*Ukoli co chci po Tobe bude delat ona, to chces, bud ty nebo mala, viber si. Jedna z vas to musí byt.*“ a přiložil fotografie její nezletilé dcery například v plavkách,

čímž vzbudil strach poškozené o bezpečí její dcery. O pár dní později prostřednictvím Facebooku vyhrožoval poškozené č. 3, že: „*bude mrdat jejich děti a pak že je podřeže*“ a po nezletilé poškozené č. 4 požadoval její nahé fotky a nabízel schůzku za účelem sexu, ač věděl, že je nezletilá, dále ji vyhrožoval zabitím sestry, a že znásilní a zbije její kamarádky, když nebude činit, co od ní požaduje. Tyto poškozené se také bály o své bezpečí, proto bylo proti klientovi zahájeno trestní stíhání, následně dostal nabídku ke spolupráci s PMS, na kterou nereagoval. Až když mu byla zaslána pozvánka na úvodní konzultaci, protože proti němu bylo vedeno trestní řízení, tak klient dorazil. Pozvánka na konzultaci mu byla zaslána na základě pověření soudu k předjednání trestního opatření.

Rozsudek okresního soudu

Soud pro mládež rozhodl v hlavním líčení tak, že mladistvý se odsuzuje k úhrnnému trestnímu opatření odnětí svobody v trvání 6 měsíců, výkon trestního opatření odnětí svobody se podmíněně odkládá a současně se stanoví zkušební doba v trvání 24 měsíců, zároveň se mu ukládá ochranné léčení psychiatrické v ambulantní formě.

Práce PMS s klientem

Stanovisko PMS souhlasí se znalcem, že s ohledem na jeho emotivitu může hrozit nebezpečí nejen pro společnost, ale i pro samotného probačního úředníka, a to v případě, že po něm bude striktně vyžadováno plnění podmínek dohledu. Ve zprávě pro účely rozhodnutí probační úřednice hodnotí průběh spolupráce s klientem. K činu mladistvý uvedl, že se chtěl pomstít otci, kterého nenávidí, otec jej v mládí mlátil a bil a vyhrožoval pistolí u hlavy, tak na něj podal trestní oznámení. Svým jednáním přes Facebook ho chtěl dostat do vězení, jelikož se přihlašoval přes účet svého otce a ne přes svůj facebookový profil. Těm, kterým psal, byli kamarádi jeho otce, nenapadlo ho, že by jim mohl nějak ublížit, výhrůžky nemyslel vážně. Poškozeným se neomluvil, tvrdil, že by to situaci akorát zhoršilo.

Kazuistika č. 5, klient 5

Osobní a rodinná anamnéza

Mladistvému při spáchání provinění bylo 15 let. Matka klienta v současnosti bydlí u přítele. Ještě před odjezdem ho chtěla dát do výchovného ústavu, kvůli spáchanému provinění. S tím prarodiče klienta nesouhlasí, nepřijde jim to spravedlivé. Prarodiče proto podali návrh, aby jim byl vnuk svěřen do péče. Mladistvý se zdá spokojenější u prarodičů.

Mladistvý občas kouřil marihuanu a kouří dlouhodobě cigarety. Mezi jeho zájmy patří práce s kovem a chtěl by hrát fotbal. Hrál i basketbal, ale kvůli problémům s kolektivem odešel. Nemá žádné finanční prostředky, prarodiče se snaží utáhnout domácnost. Zda otec nebo matka posílají výživné, nejsou informace.

Spáchané provinění

Mladistvý se dopustil krádeže dle § 205 TZ a porušování domovní svobody dle § 178 TZ, když vzal od prarodičů klíč od jejich bytu, a v jejich nepřítomnost o pár dnů později vstoupil pomocí klíče do uvedeného bytu a zmocnil se finanční částky v hodnotě 4 200 Kč v nočním stolku. Dále vzal 330 EUR ze skříně, z plechové krabičky za postelí 6 000 Kč. Prarodičům tak způsobili škodu v celkové výši 19 275 Kč.

Rozsudek okresního soudu

Soud pro mládež rozhodl takto: ukládá se výchovné opatření ve formě dohledu probačního úředníka.

Práce PMS s klientem

Na první osobní konzultaci klient dorazil spolu se svými prarodiči. Prarodiče jsou velice snaživí, ale také se obrací na matku klienta, která neplnila výchovné povinnosti a zanedbávala své dítě. Klient se k matce nevyjadřuje a biologického otce nezná. Na další konzultaci přijde jenom babička, tvrdí, že už neví, co s ním má dělat. Pláče a říká, že vnuk kouří marihuanu, nechodí na tréninky a lže. O půl hodiny později dorazí i klient, který říká, že je to všechno pravda, že se nyní nechová správně, že pije a kouří. Následně je klient otestován na přítomnost návykové látky, na THC vyšel test pozitivní. Klient však sám chtěl test udělat, a že se do příště polepší. Dědeček je prý už také velice unavený z jeho chování a už nemá moc trpělivosti, říká babička. Na další konzultaci klient tvrdí, že už zase vychází s prarodiči dobře, i děda říká, že je to lepší. Občas sice přijde pozdě, ale dá se to akceptovat. Prarodiče sdělují, že se jeho chování mnohem zlepšilo. Na příštích konzultacích s probačním úředníkem dochází klient spolu s novou přítelkyní. Mladistvý říká, že přítelkyně ho tahá z „průseru“ a že jenom díky ní se změnil. Konflikty s babičkou nemá, prý jenom kvůli uklízení. Navrhuje se mu test na THC, ihned kývne, a test na přítomnost návykové látky vyjde negativní. Prarodiče z něj mají radost. Spolupráce s nezletilým se postupně zlepšovala, hlídal si termíny konzultací, přestal užívat THC. Dohled u něj splnil svůj účel. Nezletilý se nedopustil dalšího protiprávního jednání.

4.3 Závěry výzkumného šetření

Nyní přecházím ke stěžejní části bakalářské práce, kde se věnuji závěrům výzkumného šetření, ve kterém byly použity tři kvalitativní metody: kazuistiky, analýza dokumentů a rozhovor (viz příloha A). Zodpovím zde všechny zvolené výzkumné otázky.

VO1: Jaká jsou specifika práce Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží?

Z rozhovoru s probační úřednicí, která se přímo věnuje problematice dětí a mládeže, vyplývá, že nejprve je potřeba rozdělit si mládež na děti do 15 let věku a na mladistvé od 15 do 18 let věku. Do 15 let děti nejsou trestně odpovědné, nicméně to neznamená, že když spáchají čin jinak trestný, tak nenesou žádné důsledky za své jednání. I děti mladší než 15 let mohou jít k soudu a může jim být uloženo nějaké opatření. Za to mladiství už ve vězení skončit mohou. Dále magistra Pospíšilová udává rozdíl mezi prací s mládeží a se zletilými pachateli: *„Rozdíl v práci s mládeží oproti dospělým pachatelům je zejména v tom, že je tam zapojená mnohem víc rodina, protože ten dotyčný má pořád zákonného zástupce, takže je třeba mnohem víc komunikovat s rodinou, se školou, s OSPODEM (Orgán sociálně-právní ochrany dětí), případně i s někým z jeho okolí.“*

Ke specifičnosti práce probačního úředníka patří i jakým způsobem se mládež může dostat do PMS, a jak vyplývá z rozhovoru (viz příloha A) s probační úřednicí, tak v přípravném řízení je spolupráce s PMS zcela dobrovolná. Pokud se jedná o opatření uložené soudem, tak spolupráce klienta je samozřejmě již povinná.

V rámci rozhovoru mě zajímalo, jaké výhody či nevýhody probační úřednice spatřuje při práci s mládeží. Za komplikace nebo problémy probační úřednice zmiňuje rodinu a říká: *„Ve chvíli, kdy má problém se mnou spolupracovat rodič, dodržovat to, na čem se domluvíme, tak v tu chvíli to přece nemůže dodržovat ani to dítě. Takže dost často je velkým problémem ta rodina. Když prostě rodič má nějaký negativní postoj k probační službě, nebo ba naopak dítě podporuje, že neudělalo nic špatného, tak samozřejmě jakákoliv náprava, jakékoliv řešení je, nechci říkat nemožné, ale je velmi komplikované. Komplikace je i u případů, kdy mladistvý spáchá nějaký čin v 17 letech. Je mu uložen třeba dohled probačního úředníka na 2 roky. Což znamená do 19. A pak ten rok jedou sami na sebe. A přestanou fungovat. A nikdo s nimi už nehne.“* Z výše uvedených citací vyplývá, že rodina je zásadním činitelem při nápravě chování a také věk dítěte. Často se totiž stává, dle paní Pospíšilové, že mladiství v 17 letech dostanou dohled probačního úředníka například na 2 roky, ale po dovršení plnoletosti již musí jednat sami

za sebe, přestanou docházet na konzultace a je těžké je přesvědčit o opaku, jelikož již jednají samy na sebe. Za výhodu probační úřednice spatřuje, jak vyplývá z rozhovoru: „Z mého hlediska je výhoda, že spousta mladistvých ulítnou, že spáchají nějaký čin jednou, něco se prostě stane, nějaká událost, třeba neudrží nervy na uzdě, někomu natáhnou, hodně uletí, takovéto vyhrožování přes internet, pohlavní zneužití, což je vlastně sex s někým, komu není ještě 15. Tak tam se toho dá odpracovat ještě hodně, protože to fakt může být jedna událost v životě, která je problematická a nejde o to, aby šli okamžitě do vězení, nebo když spáchají jednu věc, že určitě v tom vězení v budoucnu skončí. Tam je velký rozdíl, že jsou prvotrestaní, nebo budou trestání po prvé, po prvé překročili zákon, kdežto u těch dospělých pachatelů, to tam také samozřejmě je, ale ve větší míře se setkáváme spíše s recidivisty, kteří jsou tady opakovaně. U mladých prvopachatelů je tedy často vidět náprava jejich chování.“ Z toho vyplývá, že výhodou může být, že u mladých prvopachatelů je ještě velká šance a motivace k nápravě jejich chování.

VO2: Jaké faktory měly / mají vliv na vybrané klienty Probační a mediační služby České republiky střediska Liberec při delikventním chování? (rodinné zázemí, finance, psychické faktory, vrstevnická skupina, návykové látky)

Díky případovým studiím (viz kapitola 4.2) jsem se zaměřila na faktory, které u daných klientů mohly sehrát roli při páchané delikvenci (viz tabulka č. 1).

Tabulka č. 2: Faktory, které mohly ovlivňovat delikventní chování mládeže vybraných klientů PMS střediska Liberec

	Neúplná rodina	Nedostatek financí	Problémy v rodině	Psychické problémy	Vliv kolektivu	Užívání návykových látek
Klient 1	ano	ne	ne	ne	ne	ne
Klient 2	ano	ano	ano	ne	ano	ano
Klient 3	ano	ano	ne	ano	ano	ano
Klient 4	ano	ano	ano	ano	ne	ano
Klient 5	ano	ano	ano	ne	ne	ano

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky č. 1 vyplývá, že všech 5 klientů vyrůstalo v neúplné rodině. Z kazuistik se ukazuje, že všichni mladiství žijí bez otce. Přičemž mladistvý klient č. 4 nežije s otcem ani s matkou. Tudíž v každé rodině chyběl mužský vzor, otec. Proto faktorem páchané delikvence mohla být rodina, respektive rodina neúplná.

Pokud se zaměříme na finanční stránku rodin, ze kterých klienti pochází, vyjde nám, že pouze klient č. 1 má dostatek financí. Klientka č. 2 žije z dávek a nepracuje a maximální možná částka k placení škody, kterou způsobila, je v hodnotě 250 Kč měsíčně. V rodině klienta č. 3 také dominuje nedostatek financí, rodina se kvůli tomu stále stěhuje. Klient č. 4 již nestuduje, ani nemá práci, tudíž žádné možné příjmy. Klient č. 5 pochází též z chudších poměrů.

U 3 klientů z 5 jsou shledány nějaké problémy v rodině. U mladistvé klientky č. 2 spatřuji komplikaci v tom, že již má dítě, a otcem je údajně 45 letý muž, který je nyní ve vězení. Klientka se též ocitla v ústavním zařízení. Klient č. 4 nemá žádné vztahy s rodiči. Otce nenávidí, a zmiňuje se, že byl v dětství bit. U klienta č. 5 zase dominuje problém, že matka dobrovolně opustila svého syna a nechala ho prarodičům, původně ho chtěla dát i do výchovného ústavu.

Psychické problémy byly shledány u 2 klientů z 5 na základě znaleckých posudků. Klient č. 3 má intelektový vývoj výrazně podprůměrný, má slabou koncentraci pozornosti a slabou sebekontrolu (viz výše). Jeho pobyt na svobodě je rizikový směrem k dalšímu páchání protispolečenské činnosti v důsledku disharmonického vývoje osobnosti a snížené sebekontroly, která je potencována užíváním alkoholu. U klienta č. 4 dominuje emotivita, respektive emotivita, která je u něj velmi primitivní, až defektní v oblasti vyšších, tj. nadosobních emocí, celkově je chudá a nerozvinutá. Jeho emotivita je labilní a orientuje se pouze na sycení vlastních základních emočních potřeb a prožitků, jeho sexualita je neuspokojená a je pro něj výrazným zdrojem frustrace. Proto lze říci, že u obou klientů při páchané delikvenci mohla hrát roli psychická úroveň mladistvých.

Vliv vrstevníků nebo nějaké osoby při páchané delikvenci mohl být u 2 z 5 klientů. Klientka č. 2 spáchala své provinění spolu s 45 letým mužem, a klient č. 3 páchal své provinění spolu se svým kamarádem. Tudíž u obou případů mohl figurovat určitý tlak ze strany spolupachatelů daného provinění.

Také mě u vybraných 5 klientů zajímalo užívání návykových látek. 4 klienti z 5 kouří cigarety, u klienta č. 3 hrozí alkoholová závislost, ostatní pijí alkohol tak průměrně. Klienti č. 2, 3, a 5 kouřili / nebo kouří marihuanu a u klientky č. 2 hraje roli i tvrdší droga,

pervitin. Z výše uvedeného vyplývá, že návykové látky mohly také mít vliv na delikventní chování mladistvých osob.

VO3: Jaký je vývoj (dynamika) páchané delikvence mladistvých klientů Probační a mediační služby střediska Liberec?

Probační úřednice Jana Pospíšilová, která se orientuje především na mládež, mi poskytla základní data k počtům mladistvých klientů na daném středisku v posledních pěti letech (viz tabulka č. 3).

Tabulka č. 3: Vývoj páchané delikvence mladistvých klientů na středisku Probační a mediační služby Liberec

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Celkový počet všech klientů	620	619	629	651	767
Celkový počet mladistvých klientů	30	32	37	46	72
Procentuální podíl mladistvých klientů na celkové páchané delikvenci	4,8 %	5,2 %	5,8 %	7,1 %	9,4 %
Počet mladistvých klientů v přípravném řízení	15	19	19	24	31
Počet mladistvých klientů ve vykonávacím řízení	15	13	18	22	41

Zdroj: vlastní zpracování

Podle tabulky č. 3 zjistíme, že počty případů mladistvých klientů na daném středisku PMS za posledních pět let mají narůstající tendenci. Procentuální podíl mladistvých na páchané delikvenci stoupá a to vzhledem k absolutnímu počtu všech evidovaných případů (klientů). V roce 2015 bylo evidováno 30 mladistvých klientů a v roce 2019 až 72 mladistvých. Tudíž nárůst za pět let je až o 42 mladých osob. Počty mladistvých klientů v přípravném řízení se většinou podobá počtu mladistvých klientů již ve vykonávacím řízení. Celkově lze tedy shrnout, že v PMS střediska Liberec narůstá počet klientů, kteří se chovají delikventně a to od roku 2015 do roku 2019.

VO4: Jaká jsou možná úskalí při práci Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží?

Díky poskytnutí rozhovoru jsem se dozvěděla skutečnosti, které magistra Pospíšilová – probační úřednice shledává jako určitá úskalí nebo nedostatky při činnosti PMS s nezletilými a mladistvými klienty. Jako první podotkla, že je skvělé mít v okresech programy pro mládež, což liberecké středisko má a velice si ho vychvaluje. V poskytnutém rozhovoru (viz příloha A) úřednice zmiňuje: *„Tak třeba Liberec v rámci republiky je poměrně specifický tím Majákem, že opravdu ty programy pro mládež máme. A zatím je i volná kapacita. A třeba v jiných okresech a krajích nemají vůbec nic, takže nemají tu možnost, kterou mám tady já. Takže tam vidím zásadní zlepšení, aby byla dostupnost kvalitních programů, které by byly dostupné pro klienta okamžitě a podle potřeby.“* Z toho vyplývá, že úskalím může být menší dostupnost programů pro mládež v různých okresech i krajích. Pro zlepšení činnosti PMS tedy probační úřednice spatřuje zejména ve větší dostupnosti kvalitních programů pro mládež a to okamžitě a podle potřeby.

Další problém probační úřednice spatřuje v užití testu na přítomnosti návykové látky. Přímou říká, cituji: *„Nově je zaveden test na přítomnost návykové látky prostřednictvím slin. Osobně musím říci, že ten test je špatný. Močový býval lepší. I někteří klienti tvrdí, že se radši přede mnou vyčurají, než že přede mnou budou 20 minut slintat nějakou tyčinku.“*

Další možná úskalí při práci s mladými klienty spatřuje probační úřednice ve velkém zastoupení žen v daném odvětví v Libereckém kraji. V rozhovoru uvádí: *„Dále zmíním přefeminizaci u nás v kraji. Policistka je žena, jelikož je specialistkou na mládež. Kurátorky jsou samé ženy, jenom ve Frýdlantu jeden muž. Probační úřednice – žena. Státní zástupkyně – žena. Soudkyně – žena. Takže v podstatě celým tím řízením je mladistvý provázen ženami. Takže je třeba dobré, že když my je vyškubneme, a jdou třeba do toho Majáku, tak v Majáku pracují vyškolení a odborní lektori – chlapi. Mladiství klienti si totiž někdy třeba potřebují pokecat o holkách, a pokud v rodině nemají otce, což ve spoustě případů mají jenom maminku, tak o holkách nechtějí mluvit s mámou, a ani se mnou to nebudou chtít řešit, protože jsem taky ženská. Je to teda blbé vytahovat, správně by se tyhle genderové věci neměly vůbec vytahovat, ale já se tím netajím, že to takhle je.“* Z uvedené citace tedy vyplývá, že v případě mladistvého klienta může být určitá obtíž kvůli ženskému zastoupení pracovníků. Probační úřednice v této souvislosti

zmiňuje Liberecký kraj. Klient často vyrůstá bez otce, tudíž mu chybí mužský vzor. Pokud se dopustí nějakého protiprávního jednání, musí projít všemi možnými procesy a setkat se se spousty pracovníků, jako jsou policisti, státní zástupci, probační úředníci, kurátoři a soudci. A všichni tito úředníci, kteří se specializují na mládež v této problematice, jsou ženy. Samozřejmě, že probační úřednice také tvrdí, že není dobré zmiňovat tyto genderové záležitosti, ale někdy ti mladiství kluci potřebují mluvit a komunikovat s mužem. Z výše uvedené citace také zároveň vyplývá, že spolupráce s již uvedenou institucí, Maják, je dobrá v tom, že její pracovníci jsou převážně muži. A klienti si mohou popovídat s jiným mužem o věcech, které s pracovníky opačného pohlaví řešit nechtějí.

VO5: Jaká je spolupráce Probační a mediační služby České republiky střediska Liberce s ostatními zainteresovanými osobami a institucemi při práci s mládeží?

PMS má obrovský záběr své činnosti a svého působení. Aby vše fungovalo, jak má, je však nezbytná spolupráce s jinými institucemi a organizacemi. U mládeže je tento záběr ještě více široký a na základě poskytnutého rozhovoru s probační úřednicí (viz příloha A) mezi tyto osoby a instituce jsou řazeny: státní zastupitelství, soudy pro mládež, OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí), kurátoři, neziskové organizace (v Liberci je to například Maják), školy, střediska výchovné péče, dětská psychiatrie, pedagogicko-psychologické poradny a samozřejmě i policie. V rámci této výzkumné otázky mě zajímalo postavení a úloha těchto institucí. Probační úřednice v poskytnutém rozhovoru (viz příloha A) říká: „*Tak máme orgány činné v trestním řízení, což je policie, ta vyšetřuje ten čin, státní zastupitelství dozoruje a potom samozřejmě podává návrh na obžalobu případně návrh na uložení nějakého opatření. Soud, ten rozhoduje o vině a o případném trestu. A probační služba je takový prostředník, protože my pracujeme jak v přípravném řízení, to znamená před rozhodnutím soudu, tak i ve vykonávacím řízení, kdy už ten soud rozhodl. No a k tomu potřebujeme všechny ty další, protože jde o to, aby ta síť informací byla co nejhustější, aby nám co nejméně těch klientů propadávalo někam do neznáma.*“

Dále mě zajímalo, zda probační úřednice spatřuje nějaké komplikace při spolupráci s výše vypsányými institucemi a osobami. Na to magistra Pospíšilová reaguje velice pozitivně: „*Tak je to o lidech. Nicméně tady v Liberci si troufám říct, že máme spolupráci se všemi těmi subjekty naprosto nadstandartní. Spolupráce se státním zastupitelstvím, se soudem je na velmi dobré úrovni, s kurátory to je také dobře nastavené, protože si ty informace vyměňujeme velmi rychle. Třeba kurátorky i vytipovávají klienty, a když se*

něco stane, dávají jim ihned kontakt na mě. Takže to funguje velmi dobře. Já si nemůžu stěžovat.“ Z toho vyplývá, že dle paní Pospíšilové je spolupráce mezi nimi bezproblémová a poměrně rychlá. Což spatřuji jako velice kladné zjištění.

Magistra Pospíšilová velmi oceňuje organizaci Maják, se kterou už po několik let Probační a mediační služba v Liberci spolupracuje. Proto mě tato instituce zaujala a probační úřednice se se mnou podělila o podrobnosti v rámci této spolupráce: *„My máme v Liberci poměrně takové specifikum, protože tady máme obecně prospěšnou společnost Maják, která se zabývá práci s mladistvými. A pro nás dělají individuální programy pro mladistvé a jsou dva. Jeden se jmenuje JINAK!. Ten je zaměřen obecně a druhý se jmenuje Stop a ten je vyloženě proti násilí. Jsou individuální, tudíž po dohodě s Majákem a klientem. Klientovi navrhnou, že by tím mohl projít. Je to vlastně deset setkání, individuálních sezení a je to velmi rychlé, zvláště když dojde ke spáchání trestného činu a podaří se nakontaktovat toho klienta, nebo on se sám nakontaktuje ke mně, tak v podstatě do 14 dnů může zahájit tento program. To znamená, je to účinné. Co je problém u mladistvých, že dost často od spáchání toho činu po nějakou formu potrestání, uběhne strašně dlouhá doba a ty děcka si už pomalu nepamatují, co udělaly. Trvá to dlouho. Je to problém i u dospělých, nicméně u těch dětí to je vůbec dlouhý. Je potřeba, aby to řešení přišlo co nejdříve.“* Maják je tedy obecně prospěšná společnost, která se věnuje práci s mládeží. Pro PMS střediska Liberec organizuje dva individuální programy pro mladistvé, které jsou dle paní probační úřednice velice účinné.

Zhodnocení výzkumného šetření

Mohu říci, že všechny výzkumné otázky, které jsem si zvolila, byly zodpovězeny. U práce PMS s mládeží je nesmírně důležitá rodina klienta, protože pokud rodina selhává v některých ze svých základních funkcí, je obtížné to požadovat po mladém pachateli. Zároveň je potřeba zmínit, že u mladých prvopachatelů je stále velká motivace a šance k nápravě jejich chování. U kazuistik klientů jsem se zaměřovala na faktory, které mohly ovlivnit jejich delikventní chování. Zjišťuji například, že všichni vyrůstali v neúplné rodině, téměř všichni měli nějakou zkušenost s návykovými látkami, a pak se spíše individuálně objevovaly faktory jako například psychické problémy, finanční nedostatky, problémy v rodině, či vliv kolektivu vrstevníků. Ve vývoji delikvence mládeže na daném středisku v Liberci mě velice překvapila data, že i když má kriminalita celorepublikově klesající charakter, tak středisko v Liberci má naopak vzestupnou tendenci. Čím to může být způsobeno přesně nevím, ale tato data mohou posloužit k dalšímu zkoumání a zjištění,

proč má delikvence mládeže na středisku v Liberci rostoucí křivku. Zároveň mě zajímaly nějaké nedostatky či problémy, které se mohou objevovat při práci PMS s mládeží. Jednak to může být menší dostupnost programů pro mládež v jiných krajích. Zlepšení by mohlo být tedy zejména v tom, aby byla větší dostupnost kvalitních programů pro mládež a to co nejdříve. Liberecké středisko však spolupracuje s organizací Maják o. p. s., a tento problém s dostupností programů tedy nemají. Také je potřeba podotknout, že spolupráce PMS střediska Liberec s ostatními zainteresovanými institucemi či organizacemi probíhá dle probační úřednice na výborné a kvalitní úrovni.

Všechna data uvedená v bakalářské práci mohou posloužit dalším osobám, které se zajímají o dané téma. Mě samotnou zpracovávání výzkumné části naplňovalo a zajímalo, ale nyní vím, že bych například příště oslovila více probačních úředníků, kteří mají na starosti mládež, abych mohla zjistit více skutečností a více pohledů na danou problematiku.

Závěr

Bakalářská práce se zaměřovala na problematiku práce Probační a mediační služby České republiky s delikventní mládeží. Cílem této práce bylo zmapovat práci Probační a mediační služby s mladými osobami, které se chovají protiprávně.

V teoretické části jsem se nejdříve zaměřila na vysvětlení důležitých pojmů, které sloužily k vytvoření základního vhledu do problematiky. Vysvětlila jsem pojmy jako je mládež, mladistvý, dítě, provinění, trestný čin, jaký je rozdíl mezi delikvencí a kriminalitou a základní kriminologické pojmy. V další kapitole jsem se věnovala možným příčinám páchané delikvence u mládeže, tedy co může vést mladé osoby k protiprávnímu jednání. Rozdělila jsem tyto příčiny na tři faktory: biologické, psychické a sociální. U jednotlivých faktorů jsem se pozastavila a zmínila, jak mohou souviset s danou delikvencí. Postupně jsem se přesunula k charakteristickým znakům páchané delikvence mládeže, jelikož se zásadně liší od již dospělých pachatelů. Závěr první kapitoly byl zaměřen na publikaci *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018* zpracovanou paní Diblíkovou a kol., kde zjišťuji, že kriminalita mládeže klesá, přičemž největší podíl protiprávního jednání mladých osob je na majetkové kriminalitě.

Druhá kapitola byla orientována na opatření, která jsou ukládána mládeži, přičemž tato problematika se opírá o zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Mladistvým lze uložit výchovná, ochranná nebo trestní opatření. V práci jsem se zaměřila podrobněji zejména na opatření výchovná, protože přímo souvisí s touto bakalářskou prací a trestním a ochranným opatřením jsem se věnovala jen okrajově. Závěrem zmíním opatření, které jsou ukládány osobám mladším než 15 let, protože i tyto osoby mohou být postihnuty.

Třetí kapitola se zabývala Probační a mediační službou. Nejprve byla vysvětlena restorativní justice, na které je stavěna činnost této služby. Jedná se ve zkratce o koncept zacházení s pachateli. Postupně se práce přesunula k historii vzniku Probační a mediační služby a následně jak se přetrafovala v podobu dnešní. Dále byla pozornost zaměřena na dnešní charakteristiku dané služby, organizační členění, jaké jsou její činnosti, a hlavně jaké jsou její cíle. U mediace byl zmíněn průběh při mediaci, mediační proces a důvody na účasti mediace. U probace byl vysvětlen postup při dohledu a povinnosti pachatele. Závěr byl orientován na představení práce Probační a mediační služby s delikventní mládeží, kde byly vypsány zásady práce s mládeží a role pracovníka při práci s mládeží. Koncem této kapitoly byla poskytnuta základní charakteristika o aktuálním programu PMS zaměřený na mládež, který se jmenuje *Na správnou cestu II*.

V empirické části byly zmíněny použité metody, cíl výzkumného šetření a zvolené výzkumné otázky, popřípadě i tazatelské. Ve výzkumném šetření jsem využila tři metod: rozhovoru s probační úřednicí, kazuistiky klientů vybraného střediska Probační a mediační služby a analýzu dokumentů. Následně byly vypsány kazuistiky pěti klientů Probační a mediační služby střediska Liberec, kde jsem se orientovala na osobní a rodinnou anamnézu, spáchané provinění, rozsudky okresních soudů ČR a jaká byla práce Probační a mediační služby s těmito klienty. Poté se práce přesouvá k zodpovězení všech výzkumných otázek. U práce Probační a mediační služby s mládeží je nesmírně důležitá rodina, protože pokud rodina selhává v některých ze svých základních funkcí, je obtížné očekávat, že mladý pachatel bude v tomhle ohledu jiný. U zvolených klientů jsem zkoumala faktory, které mohly ovlivnit jejich delikventní chování. Zaměřila jsem se na úplnost či neúplnost rodiny, na zkušenosti klientů s návykovými látkami, na psychické problémy, na problémy v rodině, zda mohl klienta ovlivnit jeho vrstevník či jeho kolektiv. Díky datům poskytnutých od Probační a mediační služby střediska Liberec docházím také k závěru, že páchaná delikvence mladistvých klientů má vzestupnou tendenci. Dále zjišťuji, že spolupráce daného střediska s ostatními institucemi je dle probační úřednice na velice slušné úrovni. Ovšem stále lze najít nějaké zlepšení pro tuto práci s delikventní mládeží.

Cíl bakalářské práce je naplněn a to včetně teoretického vhledu do zkoumané problematiky, ale i v rámci výzkumného šetření. Spatřuji činnost Probační a mediační služby velice chvályhodnou, mající smysl a účinky.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

FIRSTOVÁ, Jana. 2014. *Kriminalita mládeže v sociálních souvislostech*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 215 s. ISBN 978-80-7380-521-0.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 231 s. Psyché. ISBN 978-80-247-5046-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.bl.

HOLÁ, Lenka. 2013. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 512 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4109-3.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. 2010. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

KUCHTA, Josef a VÁLKOVÁ, Helena a kol. 2012. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd. 2. Praha: C.H. Beck, 664 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ. 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 336 s. ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠKOVÁ, Ingrid. 2013. *Aplikovaná forenzní psychologie*. Praha: Grada, 296 s. Psyché. ISBN 978-80-247-4580-0.

NOVOTNÝ, Oto a ZAPLETAL Josef a kol. 2008. *Kriminologie*. 3., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 528 s. ISBN 80-7357-026-2.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 395 s. ISBN 978-80-262-0403-9.

RASZKOVÁ, Tereza a Stanislava HOFERKOVÁ. 2014. *Kapitoly z penologie II*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 184 s. ISBN 978-80-7435-378-9.

SMOLÍK, Josef. 2010. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Praha: Grada, 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

ŠÁMAL, Pavel. 2004. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, xxii, 1043 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-829-0.

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

VĚTROVEC, Vladislav et al. 2002. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 115 s. Komentované zákony. ISBN 80-86432-32-7.

ZEHR, Howard. 2003. *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

Sborníky

HERICH, Lukáš. 2015. Praktické zkušenosti PMS v oblasti ukládání výchovných opatření mladistvým pachatelům. In: *III. kriminologické dny: sborník z konference konané v Hradci Králové ve dnech 19. a 20. ledna 2015*. Hradec Králové: Gaudeamus, 465 s. ISBN 978-80-7435-572-1.

KARABEC, Zdeněk. ed. 2003. *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 143 s. Studie. ISBN 80-7338-021-8.

Metodický materiál

KOLEKTIV AUTORŮ. 2016. *Národní metodický standard Probační a mediační služby pro práci s mládeží*. Praha: Probační a mediační služba. Interní materiál.

Legislativa a legislativní dokumenty

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 45/2013 Sb. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).

Internetové zdroje

DIBLÍKOVÁ, Simona a kol. 2019. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2018* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 167 s. [cit. 2020-04-25]. ISBN 978-80-7338-179-0. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/docs/454.pdf>.

Křehká šance II. 2019. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/krehka-sance-ii/>.

Mediace informační leták. 2019. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_cz_A4_Mediacce.pdf.

Poslání a cíle. 2019. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/poslani-a-cile/>.

Probační dohled informační leták. 2019. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2019-06-25]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_cz_A4_ProbacDohled.pdf.

Seznam příloh

Příloha A	65
------------------------	-----------

Příloha A

Rozhovor s probační úřednicí Probační a mediační služby Liberec – Mgr. Janou Pospíšilovou

1. Jakou vysokou školu jste studovala?

Vystudovala jsem přírodovědeckou fakultu Univerzity Palackého v Olomouci.

2. Jak jste se dostala k práci v Probační a mediační službě?

Zcela náhodou. Potkala jsem známou, která v probačce pracovala a ta mi pověděla, že se dělá výběrko na pozici probačního úředníka tady v Liberci a jestli chci, ať se přihlásím. Potom jsem si teda nastudovala, co to vlastně probační služba je, protože jsem to nevěděla. No a nakonec jsem životopis poslala asi hodinu před ukončením lhůty pro odeslání. O víkendu jsem se něco málo naučila a šla na výběrko. Tak tak to bylo. Náhoda.

3. Jak dlouho už působíte na tomto středisku?

Bude to pět let 1. 9. 2019.

4. Na jakou oblast/ činnost se v Probační a mediační službě zejména zaměřujete?

Problematika dětí a mladistvých, ale dělám i dospělý.

5. Jak se mladiství klienti dostanou k Probační a mediační službě?

Když dojde ke spáchání trestného činu, tak mladistvého policie vyšetřuje. Když policie zjišťuje, že má dostatek informací a indicií, že ten dotyčný asi bude pachatelem, tak zahájí trestní stíhání. Policie má povinnost mi zaslat u mladistvého Usnesení o zahájení trestního stíhání. Ta povinnost je dána v zákoně, takže to oni musí. Když ke mně připutuje Usnesení o zahájení trestního stíhání, tak já jim pošlu nabídku ke spolupráci. Píšu to jak mladistvému, tak rodičům. Tyto dopisy jsou stejné, ale píšu to oběma. V tomto dopise je jednoduše řečeno, proč jim píšu, že tu existuje nějaká probační a mediační služba, kterou vysvětlím a nabídnu jim, že mě mohou kontaktovat a domluvit se na konzultaci a společně to můžeme řešit. To je jedna cesta.

Potom dost často, když se něco stane a je první výslech na policii, tak už i ti policisti mladistvé směřují ke mně a říkají, že tu je probační služba, a bylo by dobré, kdybychom to spolu mohli řešit, a dají jim kontakt na mě nebo na paní vedoucí. Takže oni přijdou v podstatě takzvaně z ulice od policie ke mně.

Při spáchaném činu je mladistvému ihned přidělen kurátor, a ten informuje pachatele o možné spolupráci s probační službou, a že by to bylo dobré. Často se i stává, že mi kurátor sám zavolá a poví, že mi nějaký mladistvý bude v brzké době volat. Ve všech těchto příkladech klienti volají mně, ne já jim. Oni musejí sami chtít něco dělat.

V další možnostech je, že mě pověří státní zastupitelství, ale to se tolik nestává. Nejvíce je to od soudu, kdy už přijde ta obžaloba, tak paní soudkyně (to říkám záměrně, v Liberci máme paní soudkyni), si to projde a řekne si, že by to nemuselo být špatné pro probační a mediační službu.

6. Jak je to s dobrovolností při spolupráci s PMS?

V přípravném řízení je to dobrovolné. Někdy klienti nechtějí, a někdy tvrdí, že nic nespáchali. Pokud klient tvrdí, že je nevinný, já nemám na čem spolupracovat. U mladistvých se stává, že projdou programem v Majáku, i třeba vykonají společensky prospěšnou činnost, což není trest, ale opatření a může být uloženo už i v přípravném řízení státním zástupcem. Pokud se jedná už u uložené opatření soudem, je to samozřejmě povinné.

7. Jaká jsou specifika práce s delikventní mládeží

Je potřeba si to rozdělit na nezletilé, to znamená do 15- ti let a na mladistvé od 15 do 18 let. Do 15 nejsou trestně odpovědní, nicméně to neznamená, že když něco provedou, tak se nic nestane. Můžou jít k soudu a může být uloženo nějaké opatření. Mladiství už v tom vězení skončit můžou.

8. Je podle Vás práce Probační a mediační služby s delikventní mládeží náročnější než práce s dospělými pachateli TČ?

To asi nemůžu úplně říct. Mně to je osobně jedno, jak je dotyčný starý, ale jsem ráda, když je motivovaný, protože potom je to mnohem jednodušší, ale jinak mi vyhovuje pracovat s těmi od 15 do 18 let no. Ale ve chvíli, kdy je opravdu někomu 50 let a je motivovaný k nějaké změně nebo nápravě, tak v tu chvíli se pracuje nejlépe s ním, protože on prostě chce. A to je potom vše jednodušší.

9. V čem se liší práce Probační a mediační služby s mládeží oproti již zletilým pachatelům?

Rozdíl v práci s mládeží oproti dospělým pachatelům je zejména v tom, že je tam zapojená mnohem víc rodina, protože ten dotyčný má pořád zákonného

zástupce, takže je třeba mnohem víc komunikovat s rodinou, se školou, s OSPODEM, případně i s někým z jeho okolí.

10. Jaké jsou nejčastější problémy/komplikace při práci s mládeží?

Rodina. Ve chvíli, kdy má problém se mnou spolupracovat rodič, dodržovat to, na čem se domluvíme, tak v tu chvíli to přece nemůže dodržovat ani to dítě. Takže dost často je velkým problémem ta rodina. Když prostě rodič má nějaký negativní postoj k probační službě, nebo ba naopak dítě podporuje, že neudělalo nic špatného, tak samozřejmě jakákoliv náprava, jakékoliv řešení je, nechci říkat nemožné, ale je velmi komplikované.

Komplikace je i u případů, kdy mladistvý spáchá nějaký čin v 17 letech. Je mu uložen třeba dohled probačního úředníka na 2 roky. Což znamená do 19. A pak ten rok jedou sami na sebe. A přestanou fungovat. A nikdo s nimi už nehne.

11. Jaké spatřujete výhody při práci s mládeží?

Z mého hlediska je výhoda, že spousta mladistvých ulítnou, že spáchají nějaký čin jednou, něco se prostě stane, nějaká událost, třeba neudrží nervy na uzdě, někomu natáhnou, hodně uletí, takovéto vyhrožování přes internet, pohlavní zneužití, což je vlastně sex s někým, komu není ještě 15. Tak tam se toho dá odpracovat ještě hodně, protože to fakt může být jedna událost v životě, která je problematická, a nejde o to, aby šli okamžitě do vězení, nebo když spáchají jednu věc, že určitě v tom vězení v budoucnu skončí. Tam je velký rozdíl, že jsou prvotrestáni, nebo budou trestáni po-prvé, po-prvé překročili zákon, kdežto u těch dospělých pachatelů, to tam také samozřejmě je, ale ve větší míře se setkáváme spíše s recidivisty, kteří jsou tady opakovaně. U mladých prvopachatelů je tedy často vidět náprava jejich chování.

12. Jaké protiprávní jednání se podle Vás u mládeže objevuje nejčastěji v daném středisku?

Hodně je to o pohlavním zneužití. Že prostě partnerovi nebo partnerce není ještě 15 let a v tu chvíli, kdy se přijde na to, že měli pohlavní styk, tak opravdu je to pohlavní zneužití. A hodně teďka letí různé druhy vyhrožování, vyhrožování přes internet, někdy se sexuální podtextem za účelem vylákání nějakých lechtivých fotek, což už se pak můžeme dostat třeba i k držení dětské pornografie, výroby dětské pornografie. Ale spíš to samotné vyhrožování, tak evergreenem

jsou nějaké krádeže, výtržnictví, ublížení na zdraví. Jako že by něco dominovalo, mi úplně nepříjde. Ale úplně přesnou statistiku teď nemám.

Dalším problémem jsou drogy, tráva hlavně, pak i pervitin v Liberci. Mladí hodně dealují. Co vím, tak dostupnost v Liberci je veliká. Na středních školách je marihuana přesycená.

13. V čem spatřujete změny ve vývoji protiprávního jednání mládeže? Čím to může být? Co to způsobuje?

Určitě je víc toho vyhrožování přes internet, nebo přeposílání fotek, na úkor těch krádeží, těch bylo si myslím poněkud více. Způsobují to hlavně sociální sítě a dostupnost sociálních sítí a telefonu a tak dále.

14. Jak se podle Vás kriminalita mládeže může do budoucna vyvíjet?

Rizik je spousta. Já si myslím, že to bude mít nějaký setrvalý stav, že to bude velmi podobné. Trošku nám v celém republikovém kontextu kriminalita mládeže klesá, když jsem četla nějaké výzkumy, tak to není úplně jasné, čím to je způsobené.

15. Je vidět odraz rodičů v mladistvých, se kterými pracujete? Přejímají jejich postoje a hodnoty v chování?

Pracuji i s klienty, kteří jsou z normálních, funkčních rodin, kde rodiče pracovali a prostě to dítě ulítlo. A většinou tam ta spolupráce byla bezproblémová v tom, že na čem jsme se domluvili, tak to fungovalo. Protože rodiče byli taky fungující. Pak je spousta příkladů u matek samoživitelek, kde oni ty děti mají rádi, ale oni mají třeba 1, 2, nebo i 3 zaměstnání, aby je uživily. A oni už prostě nemají tu kapacitu na dohlížení dětí, na to co oni dělají a jak se chovají. Ale ty taky často pak chtějí spolupracovat a dělají první poslední. Kvůli nedohlížení na děti pak tito mladiství tráví spoustu hodin u počítače. A pro tu mámu je to vlastně bezpečné, protože má pocit, že to dítě se netoulá venku, že sedí doma u počítače. My pak z toho máme samozřejmě to nebezpečné vyhrožování přes počítač.

Pak samozřejmě je tu spousta případů, kdy dítě vyleze základní školu a jde na dávky, protože i jeho rodiče berou dávky. Z dávek se dá uživit. Bohužel dá. To je z mého hlediska šílený. To je prostě průšvih. Je to tak, tam kde rodiče nepracují, a dítě vidí, že to jde, opakuji vzorce chování po rodičích. Nechci ale říct, že to je jenom u Romů. To rozhodně ne.

Co se pak týče kriminální historie rodičů, tak se setkáváme s případy, kdy kolegyňě má třeba matku nebo otce a já syna na dohledu.

16. Jsou vaši klienti převážně z rodin s nižším stupněm vzdělání?

Ano, ale nemám přesnou statistiku. Bylo třeba tady i dítě od vysokoškolského profesora.

17. Jaké další faktory zejména hrají roli u páchané delikvence mládeže?

Tak jak jsem již zmínila, podle mě největší roli má rodina. Potom samozřejmě parta, kde si mladí hledají své místo.

18. Máte pocit, že díky vašemu vlivu/práci se snižuje recidiva páchané trestné činnosti mládeže?

U těch, kteří spáchají nějaký ojedinělý delikt, tak tam se mi ti klienti téměř nevrací. I třeba u těch pohlavních zneužití, kdy z nějakého důvodu prostě „nevěděli“, nebyli plně poučeni, co vlastně ten sex je, nebo si myslí, že se na to nepříjde, tak tyhle ti se nevrací. Ti, kteří se vrací, jsou zejména jedinci, kteří měli problémy již jako nezletilí. Třeba prošli i výchovným ústavem nebo jsou problémy v rodině, tak ti se ke mně spíš vrací. A to opakovaně a není pak výjimkou, kdy v jednu chvíli mám na jednoho dva až tři spisy. To se prostě stát může.

19. U jakých typů klientů je větší pravděpodobnost, že se znovu nedostanou do konfliktu se zákonem?

U prvopachatelů, kteří mají motivaci k nápravě svého chování. A chtějí napravit, co způsobili. U motivovaných klientů, kteří chtějí napravit, co způsobili, je práce parádní. Když klient přijde a řekne, že ten čin spáchal, protože se třeba našel. Nebo že je občas výbušný. V tu chvíli s tím konkrétně můžeme pracovat. To je výborná zakázka.

20. U jakých typů klientů je naopak recidiva pravděpodobnější?

Jak jsem již zmínila. Pokud jsou problémový již jako děti, tudíž do 15 let. Pak pokud prostě klient- ať už dospělý nebo mladý, nebude chtít udělat změnu, tak nic nejde. Je to úplně jedno. Hraje roli ta motivace. Kdyby byla nějaká poučka jak z nemotivovaného klienta udělat motivovaného, tak dostane Nobelovu cenu.

21. S jakými institucemi Probační a mediační služba spolupracuje ve věcech mládeže? Jaké postavení zaujímají tyto instituce?

Tak je to se státním zastupitelstvím, se soudy, s OSPODem – kurátoři, s neziskovkami – my konkrétně především s Majákem, se školama, se středisky výchovné péče, třeba i dětským psychiatrem. Pak, jak je potřeba, třeba s pedagogicko- psychologickou poradnou a s policií. Ten záběr je poměrně široký.

22. Jaké postavení zaujímají tyto instituce?

Tak máme orgány činné v trestním řízení, což je policie- ta vyšetřuje ten čin, státní zastupitelství dozoruje a potom samozřejmě podává návrh na obžalobu případně návrh na uložení nějakého opatření, soud- ten rozhoduje o vině a o případném trestu. A probační služba je takovým prostředník, protože my pracujeme jak v přípravném řízení, to znamená před rozhodnutím soudu, tak i ve vykonávacím řízení, kdy už ten soud rozhodl. No a k tomu potřebujeme všechny ty další, protože jde o to, aby ta síť informací byla co nejhustější, aby nám co nejméně těch klientů propadávalo někam do neznáma.

23. Zmínila jste spolupráci s Majákem, povíte mi nějaké podrobnosti k této instituci?

My máme v Liberci poměrně takové specifikum, protože tady máme obecně prospěšnou společnost Maják, která se zabývá prací s mladistvými. A pro nás dělají individuální programy pro mladistvé a jsou dva. Jeden se jmenuje Jinak. Ten je zaměřen obecně a druhý se jmenuje Stop a ten je vyloženě proti násilí. Jsou individuální, tudíž po dohodě s Majákem a klientem. Klientovi navrhnou, že by tím mohl projít. Je to vlastně deset setkání, individuálních sezení a je to velmi rychlé, zvláště když dojde ke spáchání trestného činu a podaří se nakontaktovat toho klienta, nebo on se sám nakontaktuje ke mně, tak v podstatě do 14 dnů může zahájit tento program. To znamená, je to účinné. Co je problém u mladistvých, že dost často od spáchání toho činu po nějakou formu potrestání, uběhne strašně dlouhá doba a ty děcka si už pomalu nepamatují, co udělaly. Trvá to dlouho. Je to problém i u dospělých, nicméně u těch dětí to je vůbec dlouhý. Je potřeba, aby to řešení přišlo co nejdříve.

24. Objevují se nějaké komplikace/problémy při spolupráci s těmito institucemi?

Tak je to o lidech. Nicméně tady v Liberci si troufám říct, že máme spolupráci se všemi těmi subjekty naprosto nadstandartní. Spolupráce se státním zastupitelstvím, se soudem je na velmi dobré úrovni, s kurátory to je také dobře nastavené, protože si ty informace vyměňujeme velmi rychle. Třeba kurátorky i vytipovávají klienty, a když se něco stane, dávají jim ihned kontakt na mě. Takže to funguje velmi dobře. Já si nemůžu stěžovat.

25. Existuje něco, co by podle Vás mohlo být řešeno/fungovat odlišně? Nebo co by mohlo být řešeno lépe?

Tak třeba Liberec v rámci republiky je poměrně specifický tím Majákem, že opravdu ty programy pro mládež máme. A zatím je i volná kapacita. A třeba v jiných okresech a krajích nemají vůbec nic, takže nemají tu možnost, kterou mám tady já. Takže tam vidím zásadní zlepšení, aby byla dostupnost kvalitních programů, které by byly dostupné pro klienta okamžitě a podle potřeby.

Dále zmíním přefeminizaci u nás v kraji. Policistka je žena, jelikož je specialistkou na mládež. Kurátorky jsou samé ženy, jenom ve Frýdlantu jeden muž. Probační úřednice – žena. Státní zástupkyně – žena. Soudkyně – žena. Takže v podstatě celým tím řízením je mladiství provázen ženami. Takže je třeba dobré, že když my je vyškubeme, a jdou třeba do toho majáku, tak v Majáku pracují vyškolení a odborní lektori – chlapi. Mladiství klienty si totiž někdy třeba potřebují pokecat o holkách, a pokud v rodině nemají otce, což ve spoustě případů mají jenom maminku, tak o holkách nechtějí mluvit s mámou, a ani se mnou to nebudou chtít řešit, protože jsem taky ženská. Je to teda blbé vytahovat, správně by se tyhle genderové věci neměly vůbec vytahovat, ale já se tím netajím, že to takhle je.

Nově je zaveden test na přítomnost návykové látky prostřednictvím slin. Osobně musím říci, že ten test je špatný. Močový býval lepší. I někteří klienti tvrdí, že se radši přede mnou vyčurají, než že přede mnou budou 20 minut slintat nějakou tyčinku.

Děkuji Vám za poskytnutí rozhovoru.